
shrIVishnupAdAdikesAntastotram

ஸ்ரீவிஷ்ணுபாதா³தி³கேசாந்தஸ்தோத்ரம்

Document Information

Text title : VishnupAdAdikesAntastotram

File name : viShNupAdAdikeshAntastotra.itx

Category : vishhnu, stotra, shankarAchArya, vishnu

Location : doc_vishhnu

Author : Adi Shankaracharya

Transliterated by : GSS Murthy murthygss at gmail.com

Proofread by : GSS Murthy murthygss at gmail.com

Translated by : GSS Murthy murthygss at gmail.com

Latest update : May 22, 2012

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

September 4, 2024

sanskritdocuments.org

shrIVishnupAdAdikesAntastotram

ஸ்ரீவிஷ்ணுபாதா³தி³கேசாந்தஸ்தோத்ரம்

॥ ஸ்ரீ: ॥

Commentary and translation by GSS. Murthy

Adi Shankaracharya, also reverentially called as Shankarabhagavatpada, has composed this exquisite hymn in praise of Lord Vishnu. Lord Vishnu, with his bow SARnga slinging over the shoulder holds in his four hands Panchajanya the conch, Sudarsana the disc, Nandaka the sword, and Koumodaki, the mace. He has as his vehicle Garuda, the chief of the feathered race and as his seat Ananta, the chief of snakes. He has as his consorts Shridevi and Bhudevi. After praying to Vishnu's weapons, his vehicle, his seat and his consorts Shri Shankara prays to each of the parts of Vishnu's divine form starting from his feet [pAdAdi] and ending in the hair[keShAnta] on his head.

The rendering in English which is not a word by word translation only conveys the gist of a verse and is based on a Sanskrit commentary, 'Bhakti mandakini' of Shri. Purnasaraswati.

Shri Shankara first prays to Panchajanya, the conch.

லக்ஷ்மீப⁴ர்து⁴ர்பு⁴ஜாக்³ரே க்ரு³தவஸதி ஸிதம் யஸ்ய ரூபம் விஸாலம்
நீலாத்³ரேஸ்துங்க³ஸ்ரு³ங்க³ஸ்தி²தமிவ ரஜநீநாத²பி³ம்ப³ம் விபா⁴தி ।
பாயாநந: பாஞ்சஜந்ய: ஸ தி³திஸுதகுலத்ராஸநை: பூரயந் ஸ்வை:
நித்⁴வாநைநீரதௌ³க⁴த்⁴வநிபரிப⁴வதை³ரம்ப³ரம் கம்பு³ராஜ: ॥ 1 ॥

அந்வய: – யஸ்ய விஸாலம் ஸிதம் ரூபம் லக்ஷ்மீப⁴ர்து: பு⁴ஜாக்³ரே க்ரு³தவஸதி
நீலாத்³ரே: துங்க³ஸ்ரு³ங்க³ஸ்தி²தம் ரஜநீநாத²பி³ம்ப³ம் இவ விபா⁴தி ஸ: கம்பு³ராஜ:
பாஞ்சஜந்ய: நீரதௌ³க⁴த்⁴வநிபரிப⁴வதை:³ தி³திஸுதகுலத்ராஸநை: ஸ்வை:
நித்⁴வாநை: அம்ப³ரம் பூரயந் ந: பாயாத் ।

May Panchajanya the king of conches, whose sound surpasses the sound of thunder and which terrifies the clan of the Daityas protect us. Positioned in the hand of Vishnu, LakShmi's protector, the broad white Panchajanya resembles the moon at the peak of the Niladri, the blue mountain.

Note: Shri Shankara starts the hymn uttering the auspicious name of LakShmi, who bestows things auspicious to her devotees. The sound of the conch is ‘ OM’, the sacred chant. Panchajanya also signifies Shabdabrahma. Niladri, blue in colour, is a mythical mountain to the North of Meru. As Vishnu is blue or dark in colour the comparison of the conch in his hand to that of moon at the peak of Niladri is apt.

Having first prayed to PAncajanya, the conch which is a representation of Shabdabrahma, Shri Shankara now prays to the most important weapon of ViShnu, namely the disc, Sudarsana, which represents the kAlachakra, the wheel of time:

ஆஹூர்யஸ்ய ஸ்வரூபம் கூணமுக²மகி²லம் ஸூரய: காலமேதம்
 த்வாந்தஸ்யைகாந்தமந்தம் யத³பி ச பரமம் ஸர்வதா⁴ம்நாம் ச தா⁴ம |
 சக்ரம் தச்சக்ரபாணேர்தி³திஜதநுக³லத்³ரக்ததா⁴ராக்ததா⁴ரம்
 ஸஸ்வந்நோ விஸ்வவந்த³யம் விதரது விபுலம் ஸர்ம க⁴ர்மாம்ஸூஸோப⁴ம் || 2 ||

அந்வய: – ஸூரய: யஸ்ய ஸ்வரூபம் கூணமுக²ம் அகி²லம் ஏதம் காலம் ஆஹூ:., யத்
 அபி

த்வாந்தஸ்ய ஏகாந்தம் அந்தம் (யத்) ஸர்வதா⁴ம்நாம் பரமம் தா⁴ம ச , சக்ரபாணே: தத்
 க⁴ர்மாம்ஸூஸோப⁴ம் விஸ்வவந்த³யம் தி³திஜதநுக³லத்³ரக்ததா⁴ரக்ததா⁴ரம் சக்ரம்
 விபுலம் ஸர்ம ஸஸ்வத் நோ விதரது |

Let the disc of Chakrapani, whose edge is red with the flow of blood from the bodies of Daityas, which has the lustre of sun and which is worshipped by all, which is the ultimate end of all darkness, which is the ultimate abode of all energy and which sages consider as the form of Entire Time starting from the shortest instance of a kShana, for ever dispense to us bounteous happiness.

Note: The concept of Sudarsana chakra as a representation of kAlachakra is indeed very apt. There is nothing which is not annihilated by Time and nothing can survive its onslaught. Time only proves that Truth prevails over untruth. One twelfth part of a muhoorta is Kshana. One thirtieth of a full day is muhoorta.

Shri Shankara prays to sArnga, ViShNu’s bow:

அவ்யாந்நிர்கா⁴தகோ⁴ரோ ஹரிபு⁴ஜவநாமர்ஸநாத்⁴மாதழமர்தே:
 அஸ்மாந் விஸ்மேரநேத்ரத்ரித³ஸநுதிவச:ஸாது⁴காரை: ஸுதார: |

ஸர்வம் ஸம்ஹர்துமிச்சோ²ரரிகுலபு⁴வநம் ஸ்பா²ரவிஸ்பா²ரநாத:³

ஸம்யத்கல்பாந்தனிந்தௌ⁴ ஸரஸலிலக⁴டாவார்முச: கார்முகஸ்ய || 3 ||

அந்வய: – ஸம்யத்கல்பாந்தனிந்தௌ⁴ ஹரிபு⁴ஜபவநாமர்ஸநாத்³மாதமூர்தே:

ஸரஸலிலக⁴டாவார்முச:.,ஸர்வம் அரிகுலபு⁴வநம் ஸம்ஹர்தும் இச்சோ:²,
கார்முகஸ்ய

நிற்காதகோ⁴ர:., த்ரித³ஸநுதிவச:ஸாது⁴காரை: ஸுதார:., ஸ்பா²ரவிஸ்பா²ரநாத:³
அஸ்மாந்

அவ்யாத் |

May the sound of the expanding twanging of the bow, whose high pitch is accompanied by the ‘well done’ exclamations of the praising devas protect us. The twanging sound is like that of thunder in the pralaya-like battle emanating from clouds made of streams of arrows, which are like water and the arm of Narayana acts as the wind which drives the clouds.

Note: The construction of the verse and the metaphor are both complex and the commentator says so. Shankaracharya imagines the battle scene where Narayana is using his bow continuously against the asuras. During the battle, devas are exclaiming, ‘sAdhu, sAdhu’ and the twang of the bow is heard as high pitched sound amidst the din. The sound is like that of thunder during the deluge at the end of a kalpa. The stream of arrows is like the cloud and the arm of Narayana is the wind which is driving the cloud.

ShankarAchArya now meditates on the sword Nandaka :

ஜீமூதஸ்யாமபா⁴ஸா முஹூரபி ப⁴க³வத்³பா³ஹூநா மோஹயந்தீ

யுத்³தே⁴ஷு³த்³தூ⁴யமாநா ஜ²டிதி தடிதி³வாலக்ஷயதே யஸ்ய மூர்தி: |

ஸோ⁵ஸிஸ்த்ராஸாகுலாக்ஷத்ரித³ஸரிபுவு:ஸோணிதாஸ்வாத³த்ரு³ப்தோ

நித்யாநந்தா³ய பூ⁴யாந்மது⁴மத்²நமநோநந்த³நோ நந்த³கோ ந: || 4 ||

அந்வய: – யுத்³தே⁴ஷு³ ஜீமூதஸ்யாமபா⁴ஸா ப⁴க³வத்³பா³ஹூநா ஜ²டிதி உத்³தூ⁴யமாநா
யஸ்ய

மூர்தி: முஹூரபி தடித் இவ மோஹயந்தீ லக்ஷயதே ஸ:

த்ராஸாகுலாக்ஷத்ரித³ஸரிபுவு:ஸோணிதாஸ்வாத³த்ரு³ப்த: மது⁴மத்²நமநோநந்த³ந:

நந்த³க: ந: நித்யாநந்தா³ய பூ⁴யாத் |

May the sword Nandaka which is satiated with the taste of the blood from the bodies of daityas who have eyes full of fear and which (thus) pleases the slayer of Madhu (Lord

Vishnu) be for our eternal bliss. The sword while being swiftly moved in the battles by the Lord's arm which has the blue luster of a cloud causes confusion like lightning.

Note : Nandaka signifies the sword of Supreme Knowledge by which a devotee cuts asunder Avidya. The flashes of the moving sword against the blue hue of the Lord are compared to that of lightning in the blue clouds.

Now the poet prays to Kaumodaki, the mace which represents buddhi, intellect:

கம்ராகாரா முராரே: கரகமலதலேநாநுராகா³த்³க்³ரு³ஹீதா
ஸம்யக்³வ்ரு³த்தா ஸ்தி²தா³க்³ரே ஸபதி³ந ஸஹதே த³ர்ஸநம் யா பரேஷாம் |
ராஜந்தீ தை³த்யஜீவாஸவமத³முதி³தா லோஹிதாலேபநார்த்³ரா
காமம் தீ³ப்தாம்ஸுகாந்தா ப்ரதி³ஸது த³யிதேவாஸ்ய கௌமோத்³கீ ந: || 5 ||

அந்வய: - முராரே: கரகமலதலேந அநுராகா³த்³க்³ரு³ஹீதா, கம்ராகாரா
ஸம்யக்³வ்ரு³த்தா
அக்³ரே ஸ்தி²தா, யா பரேஷாம் த³ர்ஸநம் ஸபதி³ந ஸஹதே, தை³த்யஜீவாஸவமத³முதி³தா
லோஹிதாலேபநார்த்³ரா ராஜந்தீ, தீ³ப்தாம்ஸுகாந்தா அஸ்ய கௌமோத்³கீ த³யிதா
இவ ந: காமம்
ப்ரதி³ஸது |

May Koumodaki (the mace) of Mura's foe (Murari) which he holds tenderly in the palm of his lotus-like hand, which is perfectly spherical and has an appealing shape, which stays in front and which does not at once tolerate the sight of enemies, which rejoices by (drinking) the liquor of daityas' blood, which is wet by the smear of blood, which is shining, which appears pleasing because of the brilliance of its rays bestow us our wish like a beloved who bestows amorous favour : a beloved who has a shapely figure and is held tenderly by hand, who has right character, who is ever present in front, who does not tolerate the presence of others, who is enjoying the intoxication arising out of liquor, who is moistened with a red ointment and the border of whose dress is glowing .

Note : The translation is woefully inadequate to bring out the flavour of double entendre employed by the Acharya. The literary embellishment called SleShAlankAra consists in using appropriate words having double meanings which are applicable to upamAna, the object to which a thing or action is compared as well as the thing or action itself, upameya. To explain:- kamrAkArA= of fine shape, having a shapely figure;

samyagvRuttA= nicely spherical, has right character ; pareShAm= of enemies, of others; daityajIvAsavamadamuditA= enjoying the intoxication caused by the liquor-like blood of Daityas, enjoying the intoxication caused by ‘daityajIvAsava’; lohitaAlepanArdrA = wet with the smear of blood, moistened by red ointment; dIptAMShukAntA= (deepta,aMShu,kAntA) pleasing by the brilliant rays, (deepta, aMShuka, antA) the border of whose dress is glowing. KAmam = wish, amorous desire.

Now he prays to Garuda, ViShNu’s vehicle and banner

யோ விஸ்வப்ராணபூ⁴தஸ்தநூரி ச ஹரேர்யாநகேதுஸ்வரூபே
யம் ஸஞ்சிந்த்யைவ ஸத்³ய: ஸ்வயமுரக³வதூ⁴வர்க³க³ர்பா:⁴ பதந்தி |
சஞ்சச்சண்டோ³ருதுண்ட³த்ருடித²ணிவஸாரக்தபங்காங்கிதாஸ்யம்
வந்தே³ ச²ந்தோ³மயம் தம் க²க³பதிமமலஸ்வர்ணவர்ணம் ஸுபர்ணம் || 6 ||

அந்வய: – ய: தநூரி விஸ்வப்ராணபூ⁴த: ஹரே: யாநகேதுஸ்வரூப: ச, யம்
ஸஞ்சிந்த்ய ஏவ ஸத்³ய: உரக³வதூ⁴க³ர்பா:⁴ ஸ்வயம் பதந்தி,
சஞ்சச்சண்டோ³ருதுண்ட³த்ருடித²ணிவஸாரக்தபங்காங்கிதாஸ்யம் (சஞ்சத்+சண்ட³
+உரு+துண்ட³+த்ருடித+ப²ணி+வஸா+ரக்த+பங்க+அங்கித+ஆஸ்யம்), ச²ந்தோ³மயம்
அமலஸ்வர்ணவர்ணம் தம் க²க³பதிம் ஸுபர்ணம் வந்தே³ |

I bow to SuparNa, the king of birds who is the Vedas personified and who is stainless and golden in colour, who is the breath of Pranava(OM), and who though small in size is the vehicle as well as the banner of Hari. The very thought of him causes snake maids to abort the foetuses. His face is smeared with the slush of blood and marrow of snakes as he snaps them asunder with his wide open violently shaking beak.

Note: Garuda is considered vedAtmA. Visva can be interpreted as omkAra and therefore he is ViSvaprAna.

Now the prayer is to Ananta, the king of serpents, who is the seat of Vishnu:

விஷ்ணோர்விஸ்வேஸ்வரஸ்ய ப்ரவரஸயநக்ரு²த்ஸர்வலோகைகத⁴ர்தா
ஸோ⁵நந்த: ஸர்வபூ⁴த: ப்ரு²து²விமலயஸா: ஸர்வவேதை³ஸ்ச வேத்³ய: |
பாதா விஸ்வஸ்ய ஸஸ்வத்ஸகலஸுரரிபுத்⁴வம்ஸந: பாபஹந்தா
ஸர்வஜ்ஞ: ஸர்வஸாக்ஷீ ஸகலவிஷ்ப⁴யாத் பாது போ⁴கீ³ஸ்வரோ ந: || 7 ||

அந்வய: – விஸ்வேஸ்வரஸ்ய விஷ்ணோ: ப்ரவரஸயநக்ரு²த் ஸர்வலோகைகத⁴ர்தா ஸ:
ஸர்வபூ⁴த: ப்ரு²து²விமலயஸா: ஸர்வவேதை³ஸ்ச வேத்³ய: விஸ்வஸ்ய ஸஸ்வத் பாதா

ஸகலரிபுத⁴ம்ஸந: பாபஹந்தா ஸர்வஜ்ஞ: ஸர்வஸாக்ஷீ ஸகலவிஷப⁴யாத்
போ⁴கீ³ஸ்வர: அநந்த: ந: பாது ।

May the Lord of serpents, Anantha, who acts as an exalted bed for Vishnu, the Lord of the universe, protect us from the fear of all types of poison. He is the sole bearer of all the worlds, and has become everything. His glory is vast and unsullied. He is the one who has to be known through all the Vedas. He is the eternal protector of the universe. He is the destroyer of all enemies and all sins. He is omniscient and omnipresent.

Notes: Anantha is the sole bearer of the universe as Vishnu holds the universe in his belly. It is not very clear how some of the epithets which are more appropriate to Vishnu himself are applicable to Anantha. The commentator is not much of a help. Scholars could explain perhaps.

In the next two verses the sage meditates on LakShmi, the consort of Vishnu:

வாக்³பூ⁴கௌ³ர்யாதி³பே⁴தை³ர்விது³ரிஹ முநயோ யாம் யதீ³யை³ஸ்ச பும்ஸாம்
காருண்யார்த்³ரை: கடாக்ஷ: ஸக்ரு³த³பி பதிதை: ஸம்பத: ³ஸ்யு: ஸமக்³ரா: ।
குந்தே³ந்து³ஸ்வச்ச²மந்த³ஸ்மிதமது⁴ரமுகா²ம்போ⁴ருஹாம் ஸுந்த³ராங்கீ³ம்
வந்தே³ வந்த³யாமஸேஷைரபி முரபி⁴து³ரோமந்தி³ராமிந்தி³ராம் தாம் || 8 ||

அந்வய: - யாம் இஹ முநய: வாக்³+பூ⁴+கௌ³ர்+ஆதி³+பே⁴தை: ³ விது: ³, யதீ³யை:
ஸக்ரு³த³பி

பதிதை: காருண்யார்த்³ரை: கடாக்ஷ: பும்ஸாம் ஸமக்³ரா: ஸம்பத: ³ஸ்யு: ச,
குந்த³+இந்து³+ஸ்வச்ச²+மந்த³ஸ்மித+மது⁴ர+முக²+அம்போ⁴ருஹாம் ஸுந்த³ராங்கீ³ம்,
முரபி⁴த³+உரோ+மந்தி³ராம் அஸேஷை: அபி வந்த³யாம் தாம் இந்தி³ராம் வந்தே³ ।

I bow to Indira (LakShmi), the beautiful-limbed, who is known by the sages as VAgdevi, Bhudevi, Gauri etc, who is to be revered by everyone, who has the chest of the slayer of Mura as her abode, and whose lotus-like face is made pleasant by her smile as white as moon and Kunda flower. When her glances which are moist with compassion are cast on persons even once, they bring all the wealth.

Notes: Shankarabhagavatpada quite clearly perceives LakShmi, Bhudevi, Gauri, Sarasvati as different facets of the same Mother Goddess. The idea of LakShmi's glances bestowing riches is amplified by Vedantadesika in his Shristuti, யஸ்யாம் தி³ஸி விஹரதே தே³வி
த்³ரு³ஷ்டிஸ்த்வதீ³யா தஸ்யாம் தஸ்யாமஹமஹமிகாம் தந்வதே ஸம்பதோ³கா: ⁴ 'Oh

Goddess, In whichever direction your glances are cast, in that direction torrents of wealth accumulate’.

யா ஸுலிதே ஸத்த்வஜாலம் ஸகலமபி ஸதா³ ஸம்நிதா⁴நேந பும்ஸ:

த⁴த்தே யா தத்த்வயோகா³ச்சரமசரமித³ம் பூ⁴தயே பூ⁴தஜாதம் |

தா⁴த்ரீம் ஸ்தா²த்ரீம் ஜநித்ரீம் ப்ரக்ரு³திமவிக்ரு³திம் விஸ்வஸக்திம் விதா⁴த்ரீம்

விஷ்ணோர்விஸ்வாத்மநஸ்தாம் விபுலகு³ணமயீம் ப்ராணநாதா²ம் ப்ரணௌமி || 9 ||

அந்வய: – யா பும்ஸ: ஸந்நிதா⁴நேந ஸகலம் அபி ஸத்த்வஜாலம் ஸதா³ ஸுலிதே, யா தத்த்வயோகா³த் இத³ம் சரம் அசரம் பூ⁴தஜாதம் பூ⁴தயே த⁴த்தே, தாம் ஜநித்ரீம் தா⁴த்ரீம்

ஸ்தா²த்ரீம் ப்ரக்ரு³திம் அவிக்ரு³திம் விஸ்வஸக்திம் விதா⁴த்ரீம் விபுலகு³ணமயீம்

விஸ்வாத்மந: விஷ்ணோ: ப்ராணநாதா²ம் ப்ரணௌமி |

She forever gives birth to all the sat (living and the non-living) due to the presence of Purusha (Narayana). As a consequence of the union with Him (Narayana), she holds all this moveable and the immoveable beings for (their) prosperity. She is the creator, the nurse and the supporter; she is the nature, the unchanging, the energy of the universe, the bestower. I bow to her of abundant qualities who is the beloved of Vishnu, the life-force of the universe.

Notes: LakShmi is prakruti and Narayana is Purusha. Prakruti and Purusha together cause and sustain the universe and all it contains. The oft-quoted verse of Gita could be recalled, ‘மம யோநிர்மஹத்³ப்³ரஹ்ம தஸ்மிந் க³ர்ப⁴ம் த³தா⁴ம்யஹம் | ஸம்ப⁴வ: ஸர்வபூ⁴தாநாம் ததோ ப⁴வதி பா⁴ரத ||’ ‘மம யோநிர்மஹத்³ப்³ரஹ்ம தஸ்மிந் க³ர்ப⁴ம் த³தா⁴ம்யஹம் | ஸம்ப⁴வ: ஸர்வபூ⁴தாநாம் ததோ ப⁴வதி பா⁴ரத ||’

Now the sage meditates on the particles of dust under the feet of Vishnu:

யேப⁴யோ ஸுலியத்³பி⁴ருச்சை: ஸபதி³ பத³முரு த்யஜ்யதே தை³த்யவர்கை:³

யேப⁴யோ த⁴ர்தும் ச மூர்த⁴நா ஸ்ப்ரு³ஹயதி ஸததம் ஸர்வக³ர்வாணவர்கை:³ |

நித்யம் நிர்மூலயேயுர்நிசிததரமமீ ப⁴க்திநிக்⁴நாத்மநாம் ந:

பத்³மாஶுஷ்யாங்க்⁴ரிபத்³மத்³வ்யதலநிலயா: பாம்ஸவ: பாபபங்கம் || 10 ||

அந்வய: – யேப⁴ய: அஸுலியத்³பி:⁴ தை³த்யவர்கை:³ உச்சை: உரு பத்³ம் ஸபதி³ த்யஜ்யதே,

யேப்⁴ய: ஸர்வக்³ர்வாணவர்க:³ மூர்த்⁴நா த⁴ர்தும் ஸததம் ஸ்ப்ரு³ஹயதி ச, அமீ
பத்³மாக்ஷஸ்ய அங்க்⁴ரி-பத்³ம-த்³வய-தல-நிலயா: பாம்ஸவ: ப⁴க்திநிக்⁴நாத்மநாம் ந:
பாபபங்கம் நித்யம் நிசிததரம் நிர்மூலயேயு: |

May the dust particles present under the lotus-like feet of Vishnu, the lotus-eyed thoroughly and continuously remove the slough of sin of ours who are subservient to him through devotion. The daityas jealous of (the power of) those dust particles quickly leave the exalted and wide place (of the sacred dust) while all the devas all the time desire to carry them on their head.

Notes: Daityas represent those who are evil in their behaviour while Devas represent the good and the devoted. The commentator raises a doubt how there could be dust particles under the Lord's feet and answers that they are the pollen of flowers worn by the Devas on their crowns. That mud is a good remover of slough is of course an observed fact.

Now the prayer is directed to the lines under the feet of Vishnu:

ரேகா² லேகா²தி³வந்த்³யாஸ்சரணதலக³தாஸ்சக்ரமத்ஸ்யாதி³ரூபா:
ஸ்நிக்³தா:⁴ ஸுக்ஷமா: ஸுஜாதா ம்ரு³து³லலிததரக்ஷேளமஸுத்ராயமாண:
த³த்யுர்நோ மங்க்³ளாநி ப்⁴ரமரப⁴ரஜுஷா கோமலேநாப்³தி⁴ஜாயா:
கம்ரேணம்ரேட்³யமாநா: கிலஸயம்ரு³து³நா பாணிநா சக்ரபாணே: || 11 ||

அந்வய: - அப்³தி⁴ஜாயா: ப்⁴ரமரப⁴ரஜுஷா கோமலேந கம்ரேண கிலஸயம்ரு³து³நா
பாணிநா

ஆம்ரேட்³யமாநா:, சக்ரபாணே: சரணதலக³தா: சக்ரமத்ஸ்யாதி³ரூபா: ஸ்நிக்³தா:⁴
ஸுக்ஷமா:

ஸுஜாதா: ம்ரு³து³லலிததரக்ஷேளமஸுத்ராயமாண: ரேகா:² ந: மங்க்³ளாநி த³த்யு:
|

May the fine soft and well formed lines under the feet of ChakrapANI, which are in the shapes of wheel, fish etc. and which look like soft and graceful silk threads and which are being repeatedly massaged by LakShmi's lovely hand which is soft as sprout and is accompanied by swarms of bees, bestow on us all that are auspicious.

Notes: As the hands of LakShmi are fragrant, red and soft as tender sprout, bees crowd around them thinking that they are indeed tender sprouts! AmreDyamAna has to be contextually interpreted as repeated touching or massaging, although lexicon-meaning of AmreDana is 'a repeated word'.

ShankarAcArya now worships the feet of Vishnu, when he straddled the universe as Vamana, the dwarf in vamanavatara:

யஸ்மாதா³க்ராமதோ த்³யாம் க³ருட³மணிஸிலாகேதுத³ண்டா³யமாநாத்

ஆஸ்ச்யோதந்தீ ப³பா⁴ஸே ஸுரஸரித³மலா வைஜயந்தீவ காந்தா |

பூ⁴மிஷ்டோ² யஸ்ததா²ந்யோ பு⁴வநக்³ரு³ஹப்³ரு³ஹத்ஸ்தம்⁴ப⁴ஸோபா⁴ம் த³தௌ⁴ ந:

பாதாமேதௌ பயோஜோத³ரலலிதலௌ பங்கஜாக்ஷஸ்ய பாதௌ³ || 12 ||

அந்வய: - த்³யாம் ஆக்ராமத: க³ருட³மணிஸிலாகேதுத³ண்டா³யமாநாத் யஸ்மாத் ஆஸ்ச்யோதந்தீ

அமலா ஸுரஸரித் காந்தா வைஜயந்தீ இவ ப³பா⁴ஸே, ததா² பூ⁴மிஷ்ட:² ய: அந்ய:

பு⁴வநக்³ரு³ஹப்³ரு³ஹத்ஸ்தம்⁴ப⁴ஸோபா⁴ம் த³தௌ⁴, ஏதௌ பயோஜோத³ரலலிதலௌ பங்கஜாக்ஷஸ்ய பாதௌ³ ந: பாதாம் |

May the feet of Vishnu, the lotus-eyed which are as soft as the inside of the lotus protect us. (During Vamana incarnation) when one of the feet was straddling the skies looking like a giant flag-staff made of emerald, the pure Ganga, the river of Gods, flowing from it looked like the flag. The other foot placed on the ground looked like a giant pillar of the house-like earth.

Notes: In this verse the sage visualizes the scene when Vamana occupied the skies with one foot while his other foot was firmly placed on the earth.

The sage continues his contemplation of Vamana Avatara in this verse.

ஆக்ராமத்³ப்யாம் த்ரிலோகீமஸுரஸுரபதீ ததக்ஷணாதே³வ நீதௌ

யாப்யாம் வைரோசநீந்த்³ரௌ யுக³பத³பி விபத்ஸம்பதோ³ரேகதா⁴ம் |

தாப்யாம் தாம்ரோத³ராப்யாம் முஹூரஹமஜிதஸ்யாஞ்சிதாப்யாமுபா⁴ப்யாம்

ப்ராஜ்யைஸ்வர்யப்ரதா³ப்யாம் ப்ரணதிமுபக³த: பாத³பங்கேருஹாப்யாம் || 13 ||

அந்வய: - த்ரிலோகீம் ஆக்ராமத்³ப்யாம் யாப்யாம் அஸுரஸுரபதீ வைரோசநீந்த்³ரௌ ததக்ஷணாத்

ஏவ யுக³பத் அபி விபத்ஸம்பதோ:³ ஏகதா⁴ம் நீதௌ, தாப்யாம் ப்ராஜ்யைஸ்வர்யப்ரதா³ப்யாம்

அஞ்சிதாப்யாம் உபா⁴ப்யாம் அஜிதஸ்ய பாத³பங்கேருஹாப்யாம் அஹம் முஹூ:

ப்ரணதிம்

உபக³த: |

I repeatedly surrender to the unconquered Vishnu's graceful two pink-soled lotus-like feet, which bestow immense affluence and which while straddling the three worlds brought to Vairochani , the king of Asuras and to Indra, the king of Suras the pinAcle of misfortune and fortune simultaneously and together.

Note: During Vamana avatara, Bali the king of Asuras suffered utter humiliation and Indra regained his affluence. The commentator explains ekadhAma (ekadhAma) as parAkAShThA (parA kAShThA), which has been translated as 'pinnacle'. In this hymn Vishnu is often referred to as Ajita.

Adi Shankara now contemplates on the infinite feet of virat purusha, extolled in Purushasukta

யேப்⁴யோ வர்ணஸ்சதுர்த²ஸ்சரமத உத³பூ⁴தா³தி³ஸர்கே³ ப்ரஜாநாம்
ஸாஹஸ்ரீ சாபி ஸங்க²யா ப்ரகடமபி⁴ஹிதா ஸர்வவேதே³ஷு யேஷாம் |
வ்யாப்தா விஸ்வம்ப⁴ரா யைரதிவிததநோர்விஸ்வமூர்தேர்விராஜோ
விஷ்ணோஸ்தேப்⁴யோ மஹத்³ப்ய: ஸததமபி நமோ⁵ஸ்த்வங்க⁴ரிபங்கேருஹேப்⁴ய: ||
14 ||

அந்வய: – ஆதி³ஸர்கே³ ப்ரஜாநாம் சதுர்த² வர்ண: யேப்⁴ய: உத³பூ⁴த், அபி ச யேஷாம்
ஸாஹஸ்ரீ ஸங்க²யா ஸர்வவேதே³ஷு ப்ரகடம் அபி⁴ஹிதா, அதிவிததநோ:
விஸ்வமூர்தே:
விஷ்ணோ: யை: விஸ்வம்ப⁴ரா வ்யாப்தா தேப்⁴ய: மஹத்³ப்ய: அங்க⁴ரிபங்கேருஹேப்⁴ய:
ஸததம் அபி நம: அஸ்து |

All the time let there be salutations to Vishnu's innumerable great lotus-like feet which occupied the whole of the earth, while Vishnu as Viratpurusha spanned the whole universe. All the Vedas have indeed clearly proclaimed the infinitude of those feet and from those feet were born the fourth varna of the peoples at the time of Primeval Creation.

Notes: The sage visualizes the virat purusha of purushasukta and prays to the infinite feet of that Viratpurusha. 'Sahasra' although means one thousand really denotes the Innumerable.

விஷ்ணோ: பாத³த்³வயாக்³ரே விமலநக²மணிப்⁴ராஜிதா ராஜதே யா
ராஜீவஸ்யேவ ரம்யா ஹிமஜலகணிகாலங்க்கு³தா³க்³ரா த்³லாலீ |
அஸ்மாகம் விஸ்மயார்ஹாண்யகி²லஜநமந:ப்ரார்த²நீயாநி ஸேயம்
த்³த்³யாதா³த்³யாநவத்³யா ததிரதிருசிரா மங்க³ளாந்யங்கு³லீநாம் || 15 ||

அந்வய: - விஷ்ணோ: பாத³த்³வயாக்³ரே விமலநக²மணிப்⁴ராஜிதா, யா ராஜீவஸ்ய
ஹிமஜலகணிகாலங்க்ரு³தா ரம்யா த³லாலீ இவ ராஜதே, ஸா இயம் ஆத்³யா
அநவத்³யா

அதிருசிரா அங்கு³லீநாம் ததி: அஸ்மாகம் அகி²லஜநமந:ப்ரார்த²நீயாநி
விஸ்மாயார்ஹாணி
மங்க³ளாநி த³த்³யாத் |

May the faultless pre-eminent enchanting line of toes, at the tip of Vishnu's feet, give us amazing good luck worthy of being prayed for by all. The line of toes looks resplendent with the spotless gem-like nails resembling a string of lotus petals resplendent with dew drops (at their tips).

Now the prayer is directed to the row of toe-nails of Vishnu :

யஸ்யாம் த்³ரு³ஷ்ட்வாமலாயாம் ப்ரதிக்ரு³திமமரா: ஸம்ப⁴வந்த்யாநமந்த:
ஸேந்த்³ரா: ஸாந்த்³ரீக்ரு³தேர்ஷ்யாஸ்த்வபரஸூரகுலாஸங்கயாதங்கவந்த: |
ஸா ஸத்³ய: ஸாதிரேகாம் ஸகலஸுக²கரீம் ஸம்பத³ம் ஸாத⁴யேநந:
சஞ்ச்சார்வம்ஸூசக்ரா சரணநவிநயோஸ்சக்ரபாணேர்நகா²லீ || 16 ||

அந்வய: - ஸேந்த்³ரா: அமரா: ஆநமந்த: யஸ்யாம் அமலாயாம் ப்ரதிக்ரு³திம்
த்³ரு³ஷ்ட்வா

அபரஸூரகுலாஸங்கயா ஸாந்த்³ரீக்ரு³தேர்ஷ்யா: ஸம்ப⁴வந்தி ஸா
சஞ்சத்-சாரு-அம்ஸூ-சக்ரா சக்ரபாணே: சரணநவிநயோ: நகா²லீ ஸாதிரேகாம்
ஸகலஸுக²கரீம் ஸம்பத³ம்
ந: ஸாத⁴யேத் |

May the row of toe-nails of lotus-like feet of Vishnu, the wielder of the disc, provide us the all-transcending wealth which leads to every type of happiness. An expanding wheel of beautiful rays emanates from the row of nails. The Devas bending low while prostrating to the Lord look at their own reflection in the spotless row of nails and have an apprehension that it is another group of Devas and feel jealous of them.

Notes: Quite clearly the type of wealth that the sage is seeking is salvation which transcends everything else. The row of nails is spotless and has a natural shine in which the Devas who have come to seek audience of Vishnu see their own reflection and mistake the reflection

to be another real group of Devas and they feel jealous of them as they have already been given protection by Vishnu! A nice exaggeration indeed!

The sage meditates on the front part of the feet of Vishnu:

பாதா³ம்போ⁴ஜந்மஸேவாஸமவந்தஸூரவ்ராதபா⁴ஸ்வத்கிரீட-
-ப்ரத்யுப்தோச்சாவசாஸம்ப்ரவரகரக³ணஸ்சித்ரிதம் யத்³விபா⁴தி |
நம்ராங்கா³நாம் ஹரேர்நோ ஹரிது³பலமஹாகூர்மஸௌளந்த³ர்யஹாரி-
-ச்சா²யம் ஸ்ரேய:ப்ரதா³யி ப்ரபத³யுக³மித³ம் ப்ராபயேத் பாபமந்தம் || 17 ||

அந்வய: - யத்

பாத³-அம்போ⁴ஜந்ம-ஸேவா-ஸமவந்த-ஸூர-வ்ராத-பா⁴ஸ்வத்-கிரீட-ப்ரத்யுப்த-
உச்சாவச-அஸம்-ப்ரவர-கர-க³ண:

சித்ரிதம் விபா⁴தி ஹரித்-உபல-மஹாகூர்ம-ஸௌளந்த³ர்ய-ஹாரி-சா²யம் ஸ்ரேய:ப்ரதா³யி
ஹரே: இத³ம் ப்ரபத³யுக³ம் நம்ராங்கா³நாம் ந: பாபம் அந்தம் ப்ராபயேத் |

May Vishnu's front part of the feet, which bestows all round well-being, terminate the sins of ours who are bent low before him. His front of the feet, the elegance of which beats that of the shell of a tortoise made of emerald, looks colorful with the myriad hues of the gems on the Deva's crowns as they bend low placing their crowned heads at His feet.

Notes: Shankarabhagavatpada employs an unusually long compound word, which is contrary to his style of simple liting words. Perhaps he wanted to indicate to his contemporary pundits, that his normal style of simple words was not because of his inability to compose verses with long and complex words and constructs! [There appears to be no suitable word in common(non-medical) English to denote the front portion of the feet.]

Next Shankaracharya meditates on the elegant legs of Narayana:

ஸ்ரீமத்யௌ சாருவ்ரு³த்தே கரபரிமலநாநந்த³ஹ்ரு³ஷ்டே ரமாயா:
ஸௌளந்த³ர்யாட்⁴யேந்த³ர்நீலோபலரசிதமஹாத³ண்ட³யோ: காந்திசோரே |
ஸூர்ந்த³ரை: ஸ்தூயமாநே ஸூரகூஸஸுக²தே³ ஸூதி³தாராதிஸங்கே⁴
ஜங்கே⁴ நாராயணீயே முஹூரபி ஜயதாமஸ்மத³ம்ஹோ ஹரந்த்யௌ || 18 ||

அந்வய: - ஸ்ரீமத்யௌ, சாருவ்ரு³த்தே,

ஸௌளந்த³ர்ய-ஆட்⁴ய-இந்த³ர்நீலோபல-ரசித-மஹாத³ண்ட³யோ: காந்திசோரே,
ரமாயா:

கர-பரிமலந-ஆநந்த³-ஹ்ரு³ஷ்டே, ஸுலீ³ந்த³ரை: ஸ்தூயமாநே, ஸுரகுலஸுக²தே³, ஸுலி³தாராதிஸங்கே⁴, நாராயணீயே ஜங்கே⁴ முஹு: அபி அஸ்மத³ம்ஹ: ஹரந்த்யௌ ஜயதாம் ।

May the well-rounded lustrous legs(shanks) of Narayana, which rob the beauty of elegant staffs made of sapphire, which experience horripilation as LakShmi gently massages them with her hands, which destroy the groups of enemies(of Devas), which give happiness to the Devas and which are being praised by the great devotees ever flourish while removing all our sins.

Notes: As in earlier verses Devas represent the virtuous while their enemies represent the vicious.

Now Shankara concentrates on the knees of Vishnu:

ஸம்யக்ஸாஹ்யம் விதா⁴தும் ஸமமிவ ஸததம் ஜங்க⁴யோர்கி²ந்நயோர்யே பா⁴ரீபூ⁴தோருத³ண்ட³த³வயப⁴ரணக்ரு³தோத்தம்ப⁴பா⁴வம் ப⁴ஜேதே ।
சித்தாத³ர்ஸம் நிதா⁴தும் மஹிதமிவ ஸதாம் தே ஸமுத³கா³யமாநே
வ்ரு³த்தாகாரே வித⁴த்தாம் ஹ்ரு³தி³ முத³மஜிதஸ்யாநிஸம் ஜாநுநீ ந: ॥ 19 ॥

அந்வய: - கி²ந்நயோ: ஜங்க⁴யோ: யே ஸம்யக் ஸததம் ஸாஹ்யம் ஸமம் விதா⁴தும் இவ பா⁴ரீபூ⁴த-ஊரு-த³ண்ட³-த³வய-ப⁴ரண-க்ரு³த-உத்தம்ப⁴-பா⁴வம் ப⁴ஜேதே, ஸதாம் மஹிதம்

சித்தாத³ர்ஸம் நிதா⁴தும் இவ வ்ரு³த்தாகாரே ஸமுத³கா³யமாநே தே அஜிதஸ்ய ஜாநுநீ ந:

ஹ்ரு³தி³ முத³ம் வித⁴த்தாம் ।

May the unconquered Vishnu's knees which look as though they were the round jewel caskets meant for keeping the respected mirror of the minds of the virtuous bestow happiness in our hearts. The knees look as if they are stay-beams to support continuously in the right manner, the shanks which are under strain due to the weight of the thighs.

Notes: Here utprekShA, a well known figure of speech is employed to convey two different images. Vishnu's knee looks like a round jewel-casket for keeping a mirror. The mirror is the polished clean mind of the virtuous. It implies that the minds of the virtuous meditate on Vishnu's knees. The knee also looks as if it is a support-beam for the shank which is under strain due to the weight of the thigh!

Now the sage prays to the thighs of Vishnu:

தே³வோ பீ⁴திம் விதா⁴து: ஸபதி³ வித³த⁴தெள கைடபா⁴க்²யம் மது⁴ம் சா-
ப்பாரோப்பாரூட⁴க்³ர்வாவதி⁴ஜலதி⁴ யயோராதி³தை³த்யெள ஜகா⁴ந |
வ்ரு³தாவந்யோந்யதுல்யெள சதுரமுபசயம் பி³ப⁴ரதாவப்⁴ரநீ³லெள
ஊரு சாரு ஹரேஸ்தெள முத³மதிஸயிநீம் மாநஸே நோ வித⁴த்தாம் || 20 ||

அந்வய: - தே³வ: விதா⁴து: பீ⁴திம் வித³த⁴தெள ஆருட⁴க்³ர்வெள ஆதி³தை³த்யெள
கைடபா⁴க்²யம்
மது⁴ம் அபி ச யயோ: ஆரோப்ய அதி⁴ஜலதி⁴ ஸபதி³ ஜகா⁴ந, வ்ரு³த்தெள
அந்யோந்யதுல்யெள,
சதுரம் உபசயம் பி³ப⁴ரதெள, அப்⁴ரநீ³லெள ஹரே: தெள சாரு ஊரு ந: மாநஸே
அதிஸயிநீம் முத³ம் வித⁴த்தாம் |

May Hari's rounded, robust, charming and symmetrical cloud-blue thighs instill bounteous joy in our minds. Vishnu instantly killed the first of Daityas, haughty Madhu and Kaitabha by placing them on those thighs amidst the ocean when they were frightening Brahma.

Notes: The reference is to the Puranic story which narrates that the demons, Madhu and Kaitabha born from the excretion of Vishnu's ears started harassing Brahma and that Vishnu killed them by placing them on his thighs. Madhu and Kaitabha are strictly not Daityas as Daityas are those born of Diti. Commentator explains that here Daitya has to be taken as a generic name for RakShasa's.

The sage meditates on the loins of Vishnu:

பீ³தேந த்³யோததே யச்சதுரபரிஹிதேநாம்ப³ரேணத்யுதா³ரம்
ஜாதாலங்காரயோக³ம் ஜலமிவ ஜலதே⁴ர்வாட³வாக்³நிப்ரபா⁴பி: ⁴ |
ஏதப்பாதித்யதா³ந்நோ ஜக⁴நமதிக⁴நாதே³நஸோ மாநநீயம்
ஸாதத்யேநைவ சேதோவிஷயமவதரப்பாது பீதாம்ப³ரஸ்ய || 21 ||

அந்வய: - சதுரபரிஹிதேந பீ³தேந அம்ப³ரேண ஜாதாலங்காரயோக³ம்,
வாட³வாக்³நிப்ரபா⁴பி: ⁴ ஜலதே: ⁴ ஜலமிவ, யத் உதா³ரம் த்³யோததே (தத்) பீதாம்ப³ரஸ்ய
மாநநீயம் ஜக⁴நம் பாதித்யதா³த் அதிக⁴நாத் ஏநஸ: ந: ஏதத் அவதரத் ஏவ
சேதோவிஷயம் ஸாதத்யேந பாது |

May the revered loins of Vishnu of the golden-yellow robe continuously save our minds, even by a mere descent into prayer, from the severe sins that cause us a degraded state. The

loins skillfully covered by the (lower) garment look enchanting like the oceanic water made enchanting by the flames of vadava fire (submarine fire).

Notes: 1.pAtitya has been translated as ‘degraded state’. patitasya bhAvaH pAtityam- the state one falls to when one cannot adhere to the commands of Do’s and Don’ts given by Sruti’s and Smriti’s. 2. Shankara uses a very significant word avatarat qualifying chetoviShayam. avatarat denotes the process of descending. As the commentator explains, it denotes the mind which has just started to descend into a state of meditation or prayer. A mere attempt to pray or meditate should be enough to clear ones sins!

The salutations are now directed to the girdle of Vishnu:

யல்யா தா³ம்நா த்ரிதா⁴ம்நோ ஜக⁴நகலிதயா ப்⁴ராஜதே⁵ங்க³ம் யதா²ப்தே⁴:
மத்⁴யஸ்தே² மந்த³ராத்த³நி⁴ர்பு⁴ஜக³பதிமஹாபோ⁴க³ஸம்நத³த⁴மத்⁴ய: |
காஞ்சீ ஸா காஞ்சநாபா⁴ மணிவரகிரணருல்லஸத்³பி:⁴ ப்ரதீ³ப்தா
கல்யாம் கல்யாணதா³த்ரீ மம மதிமநிஸம் கம்ரரூபா கரோது || 22 ||

அந்வய: – யல்யா: ஜக⁴நகலிதயா தா³ம்நா த்ரிதா⁴ம்ந: அங்க³ம் யதா² அப்தே⁴:
மத்⁴யஸ்த: ² பு⁴ஜக³பதி-மஹாபோ⁴க³-ஸம்நத³த⁴-மத்⁴ய: மந்த³ராத்த³நி: ப்⁴ராஜதே, ஸா
காஞ்சநாபா⁴ கம்ரரூபா கல்யாணதா³த்ரீ உல்லஸத்³பி:⁴ மணிவரகிரண: ப்ரதீ³ப்தா
காஞ்சீ மம மதிம் அநிஸம் கல்யாம் கரோது |

May Vishnu’s gold-hued elegant girdle which bestows auspiciousness and which is glowing by the radiating rays of precious gems make my mind clever and agreeable always. The waist of Vishnu, of three abodes, with the strings of the girdle tied around the loins looks like the Mandara mountain in the center of the ocean with the hoods of Vasuki tied around it.

Notes: The allusion is to the churning of ocean by Sura’s and Asura’s. Vishnu is called ‘tridhAman’, one who has three abodes. The three abodes, as per the commentator, could be construed as a) states of wakefulness, dream and sleep; b) Rik, yajus, Sama Veda’s; c) bhuloka, bhuvarloka and suvarloka; d) sun, moon, and fire the three forms of Tejas. In passing, the commentator quotes this interesting verse without indicating the source: ‘நதே³வா யஷ்டிமாதா³ய ரக்ஷந்தி பஸுபாலவத் | யம் யம் ரக்ஷிதுமிச்ச²ந்தி பு³த்த⁴யா ஸம்யோஜயந்தி தம் ||’ Gods do not provide protection in the manner of a cow-herd with a stick in hand. Whomsoever they want to protect, they endow him with the right reasoning.

Shri Shankara takes us along to meditate on the navel of Vishnu:

உந்நம்ரம் கம்ரமுச்சைருபசிதமுத³பூ⁴த்³யத்ர பத்ரைர்விசித்ரை:
பூர்வம் கீ³ர்வாணபூஜ்யம் கமலஜமது⁴பஸ்யாஸ்பத³ம் தத்பயோஜம் |
யஸ்மிந்நீலாஸ்தரலருசிஜலை: பூரிதே கேலிபு³த்³யா
நாலீகாக்கூஸ்ய நாபீ⁴ஸரஸி வஸ்துநஸ்சித்தஹம்ஸஸ்சிராய || 23 ||

அந்வய: – உந்நம்ரம் கம்ரமும் விசித்ரை: பத்ரை: உபசிதம் யத்ர பூர்வம்
கமலஜமது⁴பஸ்ய ஆஸ்பத³ம் தத் கீ³ர்வாணபூஜ்யம் பயோஜம் உத³பூ⁴த், யஸ்மிந்
நீலாஸ்தரலருசிஜலை: பூரிதே, (தஸ்மிந்) நாலீகாக்கூஸ்ய நாபீ⁴ஸரஸி ந:
சித்தஹம்ஸ: சிராய வஸ்து |

May the swan-like mind of ours live eternally in the lotus-eyed Vishnu's lake-like navel filled with the emerald-blue water-like tremulous lustre. In that lake-like navel long back the lofty, beautiful lotus grew which was revered by Deva's and which became the seat of bee-like Brahma.

Notes: Shankara uses a fine metaphor (rUpaka) to describe the navel of Vishnu. The navel is a lake, with lustrous blue water, in which a lotus grew which became an abode for a bee called Brahma! Our mind is a swan which should eternally dwell in that lake.

Now the salutations are to the actual lotus coming out of the navel of Vishnu:

பாதாலம் யஸ்ய நாலம் வலயமபி தி³ஸாம் பத்ரபங்க்தீர்நகே³ந்த³ராந்
வித்³வாம்ஸ: கேஸராலீர்விது³ரிஹ விபுலாம் கர்ணிகாம் ஸ்வர்ணஸைலம் |
பூ⁴யாத்கா³யத்ஸ்வயம்பூ⁴மது⁴கரப⁴வநம் பூ⁴மயம் காமத³ம் நோ
நாலீகம் நாபி⁴பத்³மாகரப⁴வமுரு தந்நாக³ஸ்யஸ்ய ஸௌரே: || 24 ||

அந்வய: – வித்³வாம்ஸ: இஹ யஸ்ய நாலம் பாதாலம், தி³ஸாம் வலயம் பத்ரபங்க்தீ:,
நகே³ந்த³ராந் கேஸராலீ:, ஸ்வர்ணஸைலம் விபுலாம் கர்ணிகாம் விது:³, நாக³ஸ்யஸ்ய
ஸௌரே:

தத் நாபி⁴பத்³மாகரப⁴வம் கா³யத்ஸ்வயம்பூ⁴மது⁴கரப⁴வநம் பூ⁴மயம் உரு நாலீகம்
ந: காமத³ம் பூ⁴யாத் |

May the lotus, in which is seated Brahma singing (praises of the Lord) like a humming bee, and which is growing out of the lake-like navel of Sauri, who has a serpent as his bed, be the fulfiller of all our wishes. The learned consider the netherworlds as the stalk of that

earthly lotus, the directions as its petals, the great mountains as its filament-rows and the mountain Meru as its pericarp.

Notes: The commentator points out that calling Vishnu as Sauri, which is essentially an epithet of Krishna[belonging to Shooru dynasty], clearly brings out that Krishna is a complete avatara of Vishnu. [pericarp- A botanical word-vessel containing seed formed from wall of ripened ovary-The translator humbly leaves it at that!]

Now in the next two verses, the salutations are to the abdominal part of Vishnu's form.

ஆதெள³ கல்பஸ்ய யஸ்மாத்த்⁴ப்ரப⁴வதி விததம் விஸ்வமேதத்³விகல்பை:

கல்பாந்தே யஸ்ய சாந்த: ப்ரவிஸ்தி ஸகலம் ஸ்தா²வரம் ஜங்க³மம் ச |

அத்யந்தாசிந்த்யமூர்தே³ஸ்சிரதரமஜிதஸ்யாந்தரிக்ஷஸ்வரூபே

தஸ்மிந்நஸ்மா³கமந்த:கரணமதிமுதா³ க்ரீட³தாத் க்ரோட³பா⁴கே³ || 25 ||

அந்வய: - கல்பஸ்ய ஆதெள³ ஏதத் விததம் விஸ்வம் விகல்பை: யஸ்மாத் ப்ரப⁴வதி,

கல்பாந்தே ஸகலம் ஸ்தா²வரம் ஜங்க³மம் ச யஸ்ய அந்த: ச ப்ரவிஸ்தி,

அத்யந்தாசிந்த்யமூர்தே: அஜிதஸ்ய தஸ்மிந் அந்தரிக்ஷஸ்வரூபே க்ரோட³பா⁴கே³

அஸ்மாகம்

அந்த:கரணம் அதிமுதா³ சிரதரம் க்ரீட³தாத் |

May our mind joyously play for long in the abdominal part, which manifests itself as the sky, of Vishnu, the unconquered, whose form is extremely beyond imagination. All this expanded universe came into being from that abdomen at the beginning of the Kalpa(period of four yuga's) and all the immovable and the movable enter into that abdomen at the end of the Kalpa.

Notes: As per dictionary, kroDa means the chest, the portion between the shoulders.

Commentator has interpreted it as the abdominal portion contextually.

காந்த்யம்ப:ப⁴பூரபூர்ணே லஸத³ஸிதவலீ⁴ங்க³பா⁴ஸ்வத்தரங்கே³

க³ம்பீ⁴ராகாரநா⁴பீ⁴சதுரதரமஹாவர்தஸோபி⁴ந்யுதா³ரே |

க்ரீட³த்வாந்த³த⁴ஹேமோத³ரநஹநமஹாவாட³வாக்³நிப்ரபா⁴ட⁴யே

காமம் தா³மோத³ரீயோத³ரஸலிலிநிதெள⁴ சித்தமத்தஸ்யஸ்சிரம் ந: || 26 ||

அந்வய: - காந்தி-அம்ப:ப⁴-பூர-பூர்ணே லஸத்-அஸித-வலீ-ப⁴ங்க³-பா⁴ஸ்வத்-தரங்கே³

க³ம்பீ⁴ர-ஆகார-நா⁴பீ⁴-சதுரதர-மஹாவர்த-ஸோபி⁴நி உதா³ரே

ஆந்த³த⁴-ஹேம-உத³ர-நஹந-மஹா-வாட³வாக்³நி-ப்ரபா⁴-ஆட⁴யே

தா³மோத³ரீய-உத³ர-ஸலிலநிதௌ⁴ ந: சித்தமத்ய: சிரம் க்ரீட³து |

May our fish-like mind play for long in the ocean-like abdomen of Damodara. The lustre of Vishnu is the water; The abdominal folds are the dark waves; The deep navel is the whirl-pool; the lustre of the golden girdle around the waist of Damodara is the sub-oceanic fire, VadavAgni.

Notes: The commentator elucidates: ‘ The import of the Acharya is that just as a fish cannot exist out of water, may our minds reach a stage when they cannot live away from meditating on the form of Vishnu.’ The metaphor is complete in all respects as a one to one correspondence has been beautifully brought out.

Shri Shankara’s attention travels up the navel of Vishnu along the line of hair on the abdomen.

நா⁴நாலீகமூலாத³தி⁴கபரிமலோந்மோஹிதாநாமலீநாம்

மாலா நீலேவ யாந்தீ ஸ்பு²ரதி ருசிமதீ வக்த்ரபத்³மோந்முசீ² யா |

ரம்யா ஸா ரோமராஜிர்மஹிதருசிகா¹ மத்⁴யபா⁴க³ஸ்ய விஷ்ணே:

சித்தஸ்தா² மா விரம்ஸீச்சிரதரமுசிதாம் ஸாத⁴யந்தீ ஸ்ரியம் ந: || 27 ||

அந்வய: - யா அதி⁴கபரிமலோந்மோஹிதாநாம் அலீநாம் நா⁴நாலீகமூலாத் வக்த்ரபத்³மோந்முசீ²

யாந்தீ ருசிமதீ நீலா மாலா இவ ஸ்பு²ரதி, ஸா மஹிதருசிகா¹ ரம்யா விஷ்ணே:

மத்⁴யபா⁴க³ஸ்ய ரோமராஜி: ந: சித்தஸ்தா² சிரதரம் உசிதாம் ஸ்ரியம் ஸாத⁴யந்தீ மா விரம்ஸீத் |

May the line of hair on Vishnu’s abdomen residing in our minds always continue to bestow us deserved riches. The line of hair, the beauty of which is relished by the revered, looks like a lustrous string of blue bumble-bees traveling from the bottom of lotus-like navel towards the lotus-like face captivated by the strong fragrance (of the face).

Notes: Describing the streak of hair on the abdomen above the navel is not uncommon in Sanskrit literature. To cite an example, Kalidasa who most probably preceded Shankaracharya, indulges in such description in Kumarasambhavam.

The sage beholds the soothing chest of Vishnu:

ஸம்ஸ்தீர்ணம் கௌஸ்துபா⁴ம்ஸுப்ரஸரகிஸலையர்முக்³த⁴முக்தாப²லாட்⁴யம்

ஸ்ரீவாஸோல்லாஸி பு²ல்லப்ரதிநவவநமாலாங்கி ராஜத்³பு⁴ஜாந்தம் |

வக்ஷ: ஸ்ரீவத்ஸகாந்தம் மது⁴கரநிகரஸ்யாமலம் ஸார்ங்க³பாணே:

ஸம்ஸாராத்⁴வஸ்ரமார்தைருபவநமிவ யத்ஸேவிதம் தத்³ப்ரபத்³யே || 28 ||

அந்வய: – கௌஸ்துபா⁴ம்ஸுப்ரஸரகிஸலயை: ஸம்ஸ்தீர்ணம் முக்³த⁴முக்³தாப²லாட்⁴யம்
ஸ்ரீவாஸோல்லாஸி பு²ல்ல-ப்ரதிநவ-வநமாலா-அங்கி ராஜத்பு⁴ஜாந்தம்
மது⁴கரநிகரஸ்யாமலம் ஸ்ரீவத்ஸகாந்தம் ஸார்ங்க³பாணே: வக்ஷ:, யத்
ஸம்ஸாராத்⁴வஸ்ரமார்தை: உபவநமிவ ஸேவிதம், தத்³ப்ரபத்³யே |

I surrender to the Sarngapani (Vishnu)'s chest which acts as a garden-resort to those who are weary of the journey of samsara. The radiating rays of Kaustubha gem are like new shoots; It is having an abundance of pearls(muktaphala) like custard apples(muktaphala); The presence of LakShmi (Shrivasa) is like the splendour of lotus(Shrivasa); It is marked by the blossoms of ever-fresh garland of forest-flowers(vanamala); glittering ends of shoulder(bhujanta) are like Bhurja trees(bhujanta); It is having the hue of swarm of bumblebees; It is embellished by the Shrivatsa mark(ShrivrikSha=Aswatha tree).

Notes: The beauty of this verse can hardly be brought out in English as the similarity brought out between a garden and the chest of Vishnu is dependant on the particular choice of words which convey two meanings. It is a case of upama-alankara fortified by shlesha(pun). Just as a weary traveler rests in a garden, full of blossoms and new shoots a virakta weary of samsara takes refuge in the chest of Vishnu. The commentator interprets Shrivatsa as ShrivrikSha.

Shankara hails the grandeur of Shrivatsa mark on Vishnu's chest:

காந்தம் வக்ஷா நிதாந்தம் வித³த⁴தி³வ க³லம் காலிமா காலஸத்ரோ:

இந்தோ³ர்³பி³ம்³ம் யதா²ங்கோ மது⁴ப இவ தரோர்³மஞ்ஜரீம் ராஜதே ய: |

ஸ்ரீமாந்நித்யம் விதே³யாத³விரலமிலித: கௌஸ்துப⁴ஸ்ரீப்ரதாநை:

ஸ்ரீவத்ஸ: ஸ்ரீபதே: ஸ ஸ்ரிய இவ த³யிதோ வத்ஸ உச்சை:ஸ்ரியம் ந: || 29 ||

அந்வய: – காலஸத்ரோ: க³லம் காலிமா இவ, இந்தோ:³ பி³ம்³ம் அங்க: யதா², தரோ:
மஞ்ஜரீம் மது⁴ப இவ, ய: வக்ஷ: நிதாந்தம் காந்தம் வித³த⁴,
கௌஸ்துப⁴ஸ்ரீப்ரதாநை: அவிரலமிலித:, ஸ்ரிய: வத்ஸ இவ த³யித:, ஸ: ஸ்ரீமாந்
ஸ்ரீபதே: ஸ்ரீவத்ஸ: ந: உச்சை: ஸ்ரியம் நித்யம் விதே³யாத³ |

May the lustrous Shrivatsa mark of Shripati, which is dear to LakShmi like a child and which is densely mixed with the radiating lustre of Kaustubha gem, bestow upon us the

highest of riches. The Shrivatsa mark heightens the brilliance of Vishnu's chest like the blackness on the neck of Shiva, like the mark on the moon and like a bumble-bee on the sprout of a tree.

Notes: Shrivatsa is a swirl of hair on the right side of the chest of Vishnu. Shankara explains the origin of the name by saying that it is dear to Shri(LakShmi) like a child Kaustubha is a gem which came up from the ocean of milk when it was being churned by deva's and daitya's and which became an ornament to adorn Vishnu's chest. The highest of riches which the sage prays for is clearly salvation.

Now Shankara's attention is drawn towards the brilliant Kaustubha gem.

ஸம்பூ⁴யாம்போ⁴தி⁴மத்⁴யாத்³ஸபதி³ ஸஹஜயா ய: ஸ்ரியா ஸம்நித⁴த்தே
நீலே நாராயணோ:ஸ்த²லக³க³நதலே ஹாரதாரோபஸேவ்யே ।

ஆஸா: ஸர்வா: ப்ரகாஸா வித³த⁴த³பித³த⁴ச்சாத்மபா⁴ஸாந்யதேஜாம்-
ஸ்யாஸ்சர்யஸ்யாகரோ நோ த³யுமணிரிவ மணி: கௌஸ்துப:⁴ ஸோஸ்து பூ⁴த்யை ॥
30 ॥

அந்வய: – அம்போ⁴தி⁴மத்⁴யாத்³ஸபதி³ ஸம்பூ⁴ய நீலே ஹாரதாரோபஸேவ்யே
நாராயணோ:ஸ்த²லக³க³நதலே ஸஹஜயா ஸ்ரியா ஸந்நித⁴த்தே, ஸர்வா: ஆஸா:
ப்ரகாஸா:

வித³த⁴த், ஆத்மபா⁴ஸா அந்யதேஜாந் ச அபித³த⁴த், ஆஸ்சர்யஸ்ய ஆகர: ஸ:
கௌஸ்துப⁴மணி: த³யுமணி: இவ ந: பூ⁴த்யை அஸ்து ।

May the awe-inspiring Kaustubha gem which adorns the chest of Vishnu along with LakShmi and which illuminates all the directions, bring us prosperity like sun does. Narayana's chest is blue like the sky. There are garlands on the chest like stars in the sky. Kaustubha gem is along with Shri(LakShmi), who was sahaJ(A,sister), [both having been born in the ocean of milk] like the sun which has a Shri(brilliance) which is sahaJ(all its own). Kautubha gem's brilliance masks other lustres [the garlands] like sun's masks that of stars.

Notes: Shankara cleverly uses again pun at places to bring out similarity between Kaustubha gem and the sun. As the commentator has brought out, there is a clear suggestion to the birth of an outstanding luminary, an avatara-purusha, in this samsara-sagara who offers hopes to all.

Shankara prays to Jayanti, the garland worn by Vishnu: The garland is supposed to represent the five elements: pancha bhuta's.

யா வாயாவாநுகூல்யாத்ஸரதி மணிருசா பா⁴ஸமாநா⁵ஸமாநா
ஸாகம் ஸாகம்பமம்ஸே வஸதி வித³த⁴தீ வாஸுப⁴த்³ரம் ஸுப⁴த்³ரம் ।
ஸா⁵ரம் ஸாரங்க³ஸங்கை⁴மு²நிதகுஸுமா மேசகாந்தா ச காந்தா
மாலா மாலாவிதாஸ்மாந்ந விரமது ஸுகை²ர்யோஜயந்தீ ஜயந்தீ || 31 ||

அந்வய: - வாயெள ஆநுகூல்யாத் ஸரதி, யா மணிருசா ஸாகம் அ-ஸமாநா
பா⁴ஸமாநா, (யா)

வாஸுப⁴த்³ரம் ஸுப⁴த்³ரம் வித³த⁴தீ ஸாகம்பம் அம்ஸே வஸதி, ஸா ஸாரங்க³ஸங்கை:⁴
மு²நிதகுஸுமா மேசக-அந்தா காந்தா மா-லாவிதா ஜயந்தீ மாலா அஸ்மாந்
ஸுகை:² அரம்
யோஜயந்தீ ந விரமது ।

May the garland Jayanti, tended dearly by LakShmi, never cease to quickly unite us with happiness. While the wind blows comfortably, the garland shining incomparably by the brilliance of the gem, rests on the shoulders of Vishnu gently vibrating. The garland looking beautiful with dark blue tips (of flowers) and humming swarms of bees around the flowers keeps Vishnu happy.

Notes : The most striking feature of this verse as one recites it is the repetition of groups of letters endowing it with a unique sonorous quality. At the beginning and end of each pada(quarter of a verse) we can see this repetition. vAvA yAyA, bhAsamAnA samAnA etc. This is an acrobatics in versifying which became popular among later poets. We need to note that although there is a repetition of syllables, words themselves are not repeated. This comes under the category of 'Shabdalkara', word-ornamentation and is called 'yamaka' (yamaka). Suffice it to say that let alone endowing the verses with lyrical meaning, even to construct such verses with some relevant meaning is itself very difficult.

Shankara looks at the top end of the shoulder of Vishnu:

ஹாரஸ்யோருப்ரபா⁴பி:⁴ ப்ரதிநவவநமாலாம்ஸுபி:⁴ ப்ராம்ஸுருபை:
ஸ்ரீபி⁴ஸ்சாப்யங்க³தா³நாம் ஸப³விதருசி யந்நிஷ்கபா⁴பி⁴ஸ்ச பா⁴தி ।
பா³ஹூல்யேநைவ ப³த்³தா⁴ஞ்ஜலிபுடமஜிதஸ்யாபி⁴யாசாமஹே தத்
ப³ந்தா⁴ர்திம் பா³த⁴தாம் நோ ப³ஹூவிஹதிகா³ம் ப³ந்து⁴ரம் பா³ஹூமூலம் || 32 ||

அந்வய: - ப்ராம்ஸூருபை: உருப்ரபா⁴பி:⁴ ப்ரதிநவவநமாலாம்ஸூபி:⁴ அங்க³தா³நாம்
 ஸ்ரீபி:⁴ ச, நிஷ்கபா⁴பி:⁴ ச யத் சப³லிதருசி பா⁴தி, தத் அஜிதஸ்ய ப³ந்து⁴ரம்
 பா³ஹுமூலம் ப³த³தா⁴ஞ்ஜலிபுடம் அபி⁴யாசாமஹே | ந: பா³ஹுல்யேந
 ப³ஹுவிஹதிகரீம்
 ப³ந்தா⁴ர்திம் பா³த⁴தாம் |

We pray to the elegant top end of the shoulder of Vishnu, the unconquered, 'May it come in the way of the grief of bondage which greatly and repeatedly torments (us)'. The top end of the shoulder has acquired varied hues because of the long and brilliant rays from the ever-fresh garland of forest flowers, the lustre of the bracelet and the ornament on the chest.

Notes: The printed text uses 'kabalitaruchi' while the commentator uses 'shabalitaruchi'. Here the version of the commentator has been adopted.

The sage contemplates on the innumerable arms of Vishnu:

விஸ்வத்ரா²ணைக³தீ³க்ஷாஸ்தத³நு³கு³ண³க்ஷத்ரநிர்மாண³த³க்ஷா:
 கர்தாரோ து³ர்நி³ருபா: ஸ்பு²டகு³ருயஸஸாம் கர்ம³ணுமத்³பு⁴தாநாம் |
 ஸார்ங்க³ம் பா³ணம் க்ரு³பாணம் ப²லகமரிக³தே³ பத்³மஸங்கௌ² ஸஹஸ்ரம்
 பி³பு⁴ராண: ஸஸ்த்ரஜாலம் மம த³த⁴து ஹரேர்பா³ஹவோ மோஹஹாநிம் || 33 ||

அந்வய: - விஸ்வத்ரா²ணைக³தீ³க்ஷா:, தத³நு³கு³ண³க்ஷத்ரநிர்மாண³த³க்ஷா:,
 ஸ்பு²டகு³ருயஸஸாம் அத்³பு⁴தாநாம் கர்ம³ணும் கர்தார:, தி³ர்நி³ருபா:, ஸார்ங்க³ம்
 பா³ணம்
 க்ரு³பாணம் ப²லகம் அரிக³தே³ பத்³மஸங்கௌ² ஸஹஸ்ரம் ஸஸ்த்ரஜாலௌ
 பி³பு⁴ராண: ஹரே:
 பா³ஹவ: மம மோஹஹாநிம் த³த⁴து |

May the (many) shoulders of Hari nourish the destruction of Maya in me. The shoulders carry thousands of weapons such as Sarnga bow, sword, shield, disc, mace, lotus and conch, which are indescribable, which accomplish astonishing acts of evident great fame and which are dedicated to solely protecting the universe and accordingly efficient in creating dynamic warrior folk(Kshatriya's),.

Notes: The vision contemplated here is that of Vishnu of innumerable arms holding innumerable weapons like the Viswarupa of Gita. In Vishnusahasranama he has a name,

‘sarvapracharaNAyudha’[sarvapracharanayudha]. Anything can be a weapon in his hands even a blade of grass. The printed text has ‘sphuTaguNayashasAm’ while the commentator has adopted ‘spuTaguruyashasAm’, which is the one chosen here.

Now the neck of Vishnu is worshipped:

கண்டா²கல்போத்³க³தைர்ய: கநகமயலஸத்குண்ட³லோத்தை²ருதா³ரை:

உத்³யோதை: கௌஸ்துப⁴ஸ்யாப்யுருபி⁴ருபசிதஸ்சித்ரவர்ணே விபா⁴தி |

கண்டா²ஸ்லேஷே ரமாயா: கரவலயபதை³ர்முத்³ரிதே ப⁴த்³ரூபே

வைகுண்ட²யே⁵த்ர கண்டே² வஸது மம மதி: குண்ட²பா⁴வம் விஹாய || 34 ||

அந்வய: - கண்டா²கல்போத்³க³தை: கநகமய-லஸத்குண்ட³ல-உத்தை:² உதா³ரை:
உத்³யோதை:

கௌஸ்துப⁴ஸ்ய அபி உருபி:⁴ (உத்³யோதை:) உபசித: ய: சித்ரவர்ண: விபா⁴தி, ரமாயா:
கண்டா²ஸ்லேஷே கரவலயபதை:³ முத்³ரிதே ப⁴த்³ரூபே வைகுண்ட²யே அத்ர கண்டே²
மம

மதி: குண்ட²பா⁴வம் விஹாய வஸது |

Casting off dullness, may my mind dwell on the beautiful neck of Vishnu, who has his abode at Vaikuntha. There are marks of bangles of LakShmi on the neck due to LakShmi’s embrace around the neck. The neck has variegated hues arising out of the scintillations of the jewels around the neck, the swinging golden ear-rings and the brilliance of Kaustubha gem.

The sage visualizes the lip of Vishnu likening it to sun:

பத்³மாநந்த³ப்ரதா³தா பரிலஸத³ருணஸ்ரீபரீதா³க³ரபா⁴க:³

காலே காலே ச கம்பு³ப்ரவரஸஸத⁴ராபூரணே ய: ப்ரவீண: |

வக்த்ராகாஸாந்தரஸ்த²ஸ்திரயதி நிதராம் த³ந்ததாரௌக⁴ஸோபா⁴ம்

ஸ்ரீப⁴ர்து³த்³ந்தவாலோத்³யுமணி³ரக⁴தமோநாஸநாயாஸ்த்வஸௌ ந: || 35 ||

அந்வய: - பத்³மா-ஆநந்த³ப்ரதா³தா பரிலஸத-அருணஸ்ரீ-பரீத-அக³ரபா⁴க:³ ய: காலே
காலே கம்பு³-ப்ரவர-ஸஸத⁴ர-ஆபூரணே ப்ரவீண: (ய:) வக்த்ர-ஆகாஸ-அந்தர-ஸ்த:²
த³ந்த-தாரா-ஓக⁴-ஸோபா⁴ம் நிதராம் திரயதி, அஸௌ ஸ்ரீப⁴ர்து: த³ந்தவாலோ-
த்³யுமணி:

ந: அக⁴-தமோ-நாஸநாய அஸ்து |

May the sun-like lip of Vishnu, the husband of LakShmi, destroy our darkness-like sins.

Vishnu's lip provides pleasure to padma(LakShmi) in the manner sun provides pleasure to padma(lotus). In the front portion of the lip, there is the lustre of aruna(redness) similar to the lustre of Aruna being at the fore-front of the sun. Regularly Vishnu's lip expertly fills the moon-white conch with breath similar to sun filling up the conch-white moon. Being at the front of the sky-like mouth it masks the sparkling teeth in a manner that sun at the morning horizon masks the twinkling stars.

Notes : this verse demonstrates Shankaracharya's skill and imagination in weaving a beautiful tapestry of simile and pun, which can truly be enjoyed in Sanskrit only. The reference is to lotus blooming on sunrise. Vishnu blows the conch when he has to fight the evil forces. Sun causes the growth of moon's face during the light-half of the month. Aruna is the charioteer of Sun, who perhaps is a personification of the red-glow that precedes the sunrise.

The sage looks at the star-like teeth of Vishnu:

நித்யம் ஸ்நேஹாதிரேகாந்த்நிஜகமிதுரலம் விப்ரயோகா³க்ஷமா யா
வக்த்ரேந்தோ³ரந்தராலே க்ரு³தவஸதிரிவாபா⁴தி நக்ஷத்ரராஜி: |
லக்ஷமீகாந்தஸ்ய காந்தாக்ரு³திரதிவிலஸந்முக்³த⁴முக்தாவளிஸ்ரீ:
த³ந்தாலீ ஸந்ததம் ஸா நதிநுதிநிரதாநக்ஷதாந் ரக்ஷதாந்: || 36 ||

அந்வய: - ஸ்நேஹ-அதிரேகாத் யா நிஜகமிது: அலம் விப்ரயோக³-அக்ஷமா, வக்த்ர-
இந்தோ:³

அந்தராலே க்ரு³தவஸதி: நக்ஷத்ர-ராஜி: இவ
ஆபா⁴தி,அதி-விலஸந்-முக்³த⁴-முதாவலி-ஸ்ரீ: காந்த-ஆக்ரு³தி: ஸா லக்ஷமீகாந்தஸ்ய
த³ந்தாலீ நதி-நுதி-நிரதாந் ந: அக்ஷதாந் ரக்ஷதாத் |

May Vishnu's row of teeth which shines like a line of stars(feminine) right inside the moon-like mouth(masculine) as if she cannot feel separated from her beloved because of excessive love towards him and which has the lustre of sparkling row of pearls and which has an endearing shape protect us who are engaged in prostrating to him and praising him.

Notes : This is an elegant example of exaggeration (utprekShA) where in the poet imagines that the teeth being inside the mouth is as if the stars were inside the moon! And he sees a motive behind that. Stars which are traditionally considered as wives of the moon have taken residence right inside the moon to avoid separation from him!

The sage imagines the assembly of Deva's presided over by Vishnu:

ப்³ரஹ்மந்³ப்³ரஹ்மண்யஜிஹ்மாம் மதிமபி குருஷே தே³வ ஸம்பா⁴வயே த்வாம்
ஸம்போ⁴ ஸக்ர த்ரிலோகீமவஸி கிமமரைர்நாரதா³த்³யா: ஸுக²ம் வ: |

இத்த²ம் ஸேவாவநம்ரம் ஸுரமுநிநிகரம் வீக்ஷய விஷ்ணே: ப்ரஸந்ந-
ஸ்யாஸ்யேந்தோ³ராஸ்ரவந்தீ வரவசநஸுதா⁴ ஹ்லாத³யேந்மாநஸம் ந: || 37 ||

அந்வய: - ப்³ரஹ்மந், ப்³ரஹ்மணி அஜிஹ்மாம் மதிம் அபி குருஷே? ; ஸம்போ⁴, தே³வ,
த்வாம்

ஸம்பா⁴வயே | ; ஸக்ர, அமரை: த்ரிலோகீம் அவஸி கிம்? ; நாரதா³த்³யா:, ஸுக²ம் வஹ்
(கிம்)? ; இத்த²ம் ஸேவாவநம்ரம் ஸுரமுநிநிகரம் வீக்ஷய ப்ரஸந்நஸ்ய விஷ்ணே:
வரவசநஸுதா⁴ ந: மாநஸம் ஹ்லாத³யேத் |

Looking at the assembly of Deva's and sages who are bent with humility Vishnu enquires of them with delight, 'Oh! Brahma, I hope your mind is steadfast in concentrating on Brahman; Oh! Shambho, I respect you; Oh! Indra, are you taking care of the three worlds along with Deva's? Oh! Narada and other sages, Are you all well?' May the ambrosia of Vishnu's such precious speech bring joy to our minds.

Notes: Commentator explains that even Brahma has to meditate on Brahman in order to do his duty of creation.

The sage experiences the pleasure of looking at Vishnu's cheeks:

கர்ணஸ்த²ஸ்வர்ணகம்ரோஜ்ஜ்வலமகரமஹாகுண்ட³லப்ரோதத³ப்யந்-
மாணிக்யஸ்ரீப்ரதாநை: பரிமிலிதமலிஸ்யாமலம் கோமலம் யத் |

ப்ரோத³யத்ஸுலர்யாம்ஸுராஜந்மரகதமுகுராகாரசோரம் முராரே:

கா³டா⁴மாகா³மிநீம் ந: ஸமயது விபத³ம் க³ண்ட³யோர்மண்ட³லம் தத் || 38 ||

அந்வய: - யத்

கர்ணஸ்த²-ஸ்வர்ண-கம்ர-உஜ்ஜ்வல-மகர-மஹா-குண்ட³ல-ப்ரோத-த³ப்யத்-மாணிக்ய-
ஸ்ரீ-ப்ரதாநை:

பரிமிலிதம் தத் கோமலம் அலிஸ்யாமலம்

ப்ரோத³யத்-ஸுலர்யாம்ஸு-ராஜத்-மரகத-முகுர-ஆகார-சோரம் முராரே: க³ண்ட³யோ:
மண்ட³லம்

ந: கா³டா⁴ம் ஆகா³மிநீம் விபத³ம் ஸமயது |

May the soft bee-blue cheeks of Vishnu, the foe of Mura, destroy our impending severe adversities. The lustre of the cheeks illumined by the scintillations of the ear rings in the shape of a shark made of rubies inset in Gold rivals that of an emerald mirror illumined by the rising sun.

வக்த்ராம்போ⁴ஜே லஸந்தம் முஹூரத⁴ரமணிம் பக்வபி³ம்பா³பி⁴ராமம்
 த்³ரு³ஷ்ட்வா த³ஷ்டும் ஸுகஸ்ய ஸ்பு²டமவதரதஸ்துண்ட³த³ண்டா³யதே ய: |
 கோ⁴ண: ஸோணீக்ரு³தாத்மா ஸ்ரவணயுக³ளஸத்குண்ட³லோஸ்ரைர்முராரே:
 ப்ராணாக்²யஸ்யாநிலஸ்ய ப்ரஸரணஸரணி: ப்ராணதா³நாய ந: ஸ்யாத் || 39 ||

அந்வய: - ய: வக்த்ராம்போ⁴ஜே முஹூ: லஸந்தம் பக்வபி³ம்பா³பி⁴ராமம் அத⁴ரமணிம்
 த்³ரு³ஷ்ட்வா த³ஷ்டும் ஸ்பு²டம் அவதரத: ஸுகஸ்ய துண்ட³த³ண்டா³யதே,
 ஸ்ரவணயுக³-லஸத்குண்ட³ல-உஸ்ரை: ஸோணீக்ரு³தாத்மா ப்ராணாக்²யஸ்ய
 அநிலஸ்ய
 ப்ரஸரணஸரணி: முராரே: கோ⁴ண: ந: ப்ராணதா³நாய ஸ்யாத் |

May the nose of Murari which acts as the spreading path for his Prana vayu grant us the breath of life The nose which appears red because of the rays from the pair of glittering ear-rings looks like the beak of a parrot descending to bite the gem-like lip, which is as charming as a ripe Bimba fruit, glittering in the lotus-like face.

Notes: The commentator remarks that as devotion to Lord is verily the Life-breath for a devotee, the sage is seeking that only. Bimba fruit gets red when it is ripe and comparing the lip to a Bimba fruit is a standard simile in Sanskrit literature. ghoNA as a feminine noun is the standard usage, but ghoNa is also encountered in literature as the commentator points out. usra is a rarely occurring word which means ray.

தி³க்காலௌ வேத³யந்தௌ ஜக³தி முஹூரிமௌ ஸஞ்சரந்தௌ ரவீந்தூ³
 த்ரைலோக்யாலோகதீ³பாவபி⁴த³த⁴தி யயோரேவ ரூபம் முநீந்த்³ரா: |
 அஸ்மாந்ப்³ஜப்ரபே⁴ தே ப்ரசுரதரக்ரு³பாநிர்⁴ரம் ப்ரேக்ஷமாணே
 பாதாமாதாமர்ஸூக்லாஸிதருசி³ருசிரே பத்³மநேத்ரஸ்ய நேத்ரே || 40 ||

அந்வய: - முநீந்த்³ரா: யயோ: ஏவ ரூபம் தி³க்காலௌ வேத³யந்தௌ ஜக³தி முஹூ:
 ஸஞ்சரந்தௌ த்ரைலோக்யாலோகதீ³பௌ ரவீந்தூ³ (இதி) அபி⁴த³த⁴தி,
 ஆதாமர்-ஸூக்ல-அஸித-ருசி-ருசிரே அப்³ஜப்ரபே⁴ ப்ரசுரதர-க்ரு³பா-நிர்⁴ரம்
 (அஸ்மாந்) ப்ரேக்ஷமாணே பத்³மநேத்ரஸ்ய தே நேத்ரே அஸ்மாந் பாதாம் |

May those two lotus-like eyes of Padmanetra, which are charmingly coloured with redness, whiteness, and blackness and which are looking at us full of compassion protect us. The great sages consider the two eyes as the sun and the moon which are incessantly moving around the world like two lustrous lamps to indicate direction and time.

Notes: There are many references to sun and moon as the eyes of the Lord in Sruti's and Smriti's. Eyes are just like lotuses which have a black central portion, surrounded by a white portion and then the red petals, notes the commentator. It is a remarkable observation that both reckoning of time and direction are dependant on the sun and the moon.

The sage beholds the elegance of Vishnu's eye-brows in the next two verses:

பாதாத்தபாதாலபாதாத்தபதக³பதிக³தேர்ப்⁴ரூயுக³ம் பு⁴க்³நமத்⁴யம்
 யேநேஷ்ச்சாலிதேந ஸ்வபத³நியமிதா: ஸாஸுரா தே³வஸங்கா:⁴ |
 ந்ரு³த்யல்லாலாடரங்கே³ ரஜநிகரதநோர்த⁴க²ண்டா³வதா³தே
 காலவ்யாலத்³வயம் வா விலஸதி ஸமயா வாலிகாமாதரம் ந: || 41 ||

அந்வய: - யேந ஈஷத் சாலிதேந ஸாஸுரா தே³வஸங்கா:⁴ ஸ்வபத³நியமிதா:,
 ரஜநிகர-தநோ: அர்த⁴-க²ண்ட³-அவதா³தே லாலாட-ரங்கே³ ந்ரு³த்யத் (யத்)
 வாலிகா-மாதரம் ஸமயா காலவ்யாலத்³வயம் வா (இதி) விலஸதி (தத்) பு⁴க்³நமத்⁴யம்
 ப்⁴ரூயுக³ம் ந: பாதால-பாதாத் பாதாத் |

May the eye-brows, bowed at centre, of Vishnu, who has the chief of the feathered as his transport, save us from falling to the nether-world (Naraka). Just by a little movement of the eye-brows of Vishnu, Deva's along with Asura's are controlled at their places of duty. The eye-brows dancing in the stage-like forehead which is elegantly shaped as a half-moon are sportive and look as though like a pair of black serpents near their mother in the form of the ear-ornament,.

Notes: The prayer is to make the devotee tread the path of virtue so that he may not fall into Naraka, the equivalent of hell. There is a mix up of rUpaka and utprekShA. The discerning may find it contrived. Word vAlikA is not listed in standard dictionaries. The commentator interprets it as karNabhUShaNavisheShaH quoting Vaijayanti Lexicon. The ornament is perhaps shaped like a big snake.

லக்ஷமாகாராலகாலிஸ்பு²ரத்³விகஸஸாங்கார்த⁴ஸந்த³ர்ஸமீலந்-
 நேத்ராம்போ⁴ஜப்ரபோ³தோ³த்ஸுகநிப்⁴ரு³த்தராலீநப்⁴ரு³ங்க³ச்ச²டாபே⁴ |

லக்ஷ்மீநாத²ஸ்ய லக்ஷயீக்ரு³தவிபு³த⁴க³ணாபாங்க³பா³ணாஸநார்த⁴-
-ச்சா²யே நோ பூ⁴ரிபூ⁴திப்ரஸவகுஸலதே ப்⁴ரூலதே பாலயேதாம் || 42 ||

அந்வய: -

லக்ஷம-ஆகார-அலக-அவி-ஸ்பு²ரத்-அலிக-ஸஸாங்கார்த⁴-ஸந்த³ர்ஸ-மீலத்-
நேத்ர-அம்போ⁴ஜ-ப்ரபோ³த⁴-உத்ஸுக-நிப்⁴ரு³ததர-ஆலீந-ப்⁴ரு³ங்க³-ச்ச²டா-
ஆபே⁴ லக்ஷயீ-க்ரு³த-விபு³த⁴க³ண-அபாங்க³-பா³ணாஸந-அர்த⁴-
-ச்சா²யே பூ⁴ரி-பூ⁴தி-ப்ரஸவ-குஸலதே ப்⁴ரூ-லதே ந: பாலயேதாம் |

May Lakshminatha's creeper-like eye-brows which are capable of generating bountiful wealth protect us. They look like the half-bent bow, the seat of Vishnu's arrow-like glances at the assembly of Deva's. They look like a line of bumble-bees engaged in waking up the lotus-like eyes which are half closed due to the moon-like forehead containing the hair-curls looking like the mark on the moon.

Notes: Glances are traditionally likened to arrows or darts. The eye-brows look like the bows from which the arrows of glances dart in the direction of assembled Deva's. The forehead looks like the half-moon. The curls of hair on the forehead look like the mark on the moon. Looking at the moon the lotus-like eyes are half closed. (Lotuses close as the moon rises). The eye-brows look like a line of bumble bees close to the lotus eagerly engaged in opening the half closed lotuses!

Now the sage looks at the Tilaka mark on Vishnu's forehead:

ரூக்ஷஸ்மாரேக்ஷுசாபச்யுதஸரநிகரக்ஷீணலக்ஷமீகடாக்ஷ-
ப்ரோத்பு²ல்லத்பத்³மமாலாவிசுஸிதமஹிதஸ்பா²டிகைஸாநலிங்க³ம் |
பூ⁴யாத் பூ⁴யோ விபூ⁴த்யை மம பூ⁴வநபதே²ப்⁴ரூலதாத்³வந்த³வமத்⁴யா-
-துத்த²ம் தத்புண்ட்³ரமூர்த்⁴வம் ஜநிமரணதம:க²ண்ட்³நம் மண்ட்³நம் ச || 43 ||

அந்வய: -

ரூக்ஷ-ஸ்மார-இக்ஷு-சாப-ச்யுத-ஸர-நிகர-க்ஷீண-லக்ஷமீ-கடாக்ஷ-
ப்ரோத்பு²ல்லத-பத்³ம-மாலா-விசுஸித-மஹித-ஸ்பா²டிக-ஐஸாந-லிங்க³ம்
பூ⁴வநபதே: ப்⁴ரூலதா-த்³வந்த³வ-மத்⁴யாத் உத்த²ம் ஜநி-மரண-தம:-க²ண்ட்³நம் ச தத்
ஊர்த்⁴வம் புண்ட்³ரம் மம விபூ⁴த்யை பூ⁴ய: பூ⁴யாத் |

May the 'oordhvapundra' mark of the Vishnu, Lord of the universe, arising in between the creeper-like brows, which dispels the darkness of birth and death be for my prosperity. The mark looks like a crystal-white symbol of Siva to which LakShmi, weakened by the group of arrows released from the sugarcane-bow of Manmatha is offering lotus-garlands in the form of her glances.

Notes: Manmatha (cupid) is supposed to be having a bow of sugarcane. LakShmi is tormented by Manmatha and is constantly looking at the mark on Vishnu's forehead. Her glances are like offerings of lotus garland to symbol of Siva in the form of the mark entreating him to lessen the harshness of Manmatha's arrows, as he is the conqueror of Manmatha!

பீ²பூ⁴தாலகாந்தம் க்ரு³தமகுடமஹாதே³வலிங்க³ப்ரதிஷ்டே²
 லாலாடே நாட்யரங்கே³ விகடதரதடே கைடபா⁴ரேஸ்சிராய |
 ப்ரோத்³கா⁴ட்யைவாத்மதந்த்³ரீப்ரகடபடகுடம் ப்ரஸ்பு²ரந்தீ ஸ்பு²டாங்க³ம்
 பட்வீயம் பா⁴வநாக்²யாம் சடுலமதிநட நாடிகாம் நாடயேந்: || 44 ||

அந்வய: - பீ²பூ⁴த-அலக-அந்தம் க்ரு³த-மகுட-மஹாதே³வ-லிங்க³-ப்ரதிஷ்டே²
 கைடப⁴-அரே: விகடதர-தடே லாலாடே நாட்யரங்கே³ ஆத்ம-தந்த்³ரீ-ப்ரகட-படகுடம்
 ப்ரோத்³கா⁴ட்ய ஸ்பு²டாங்க³ம் ப்ரஸ்பு²ரந்தீ இயம் ந: பட்வீ சடுல-மதி-நட
 பா⁴வநாக்²யாம் நாடிகாம் நாடயேத் |

May our wavering mind like an expert actress glittering and displaying her limbs play the drama of concentration on the broad stage of forehead of Vishnu, the foe of Kaitabha, after removing the screen of lassitude. On that broad stage of Vishnu's forehead, the crown of Vishnu looks like the linga symbolizing Shiva seated on the ends of curls of hair on the forehead.

Notes: The poet In Shankara visualizes a play called 'concentration' played by his mind on the stage of Vishnu's forehead. In other words, he prays that he may be able to concentrate on the forehead of Vishnu. The metaphor is further elaborated. When a play begins the screen is pulled aside. In a like manner before concentration begins, lassitude is removed. On the stage there will be a symbol of God placed for worship. The crown of Vishnu on his forehead looks like the linga, symbol of Shiva.

Shankara looks at the curls of hair around Vishnu's face:

மாலாலீவாலிதா⁴ம்ந: குவலயகலிதா ஸ்ரீபதே: குந்தலாலீ

காலிந்த³யாருஹ்ய மூர்த்⁴நோ க³லதி ஹரசிர:ஸ்வர்து⁴நீஸ்ப²ர்த⁴யா நு ।

ராஹூர்வா யாதி வக்த்ரம் ஸகலஸஸிகலாப்⁴ராந்திலோலாந்தராத்மா

லோகைராலோக்யதே யா ப்ரதி³ஸது ஸததம் ஸாகி²லம் மங்க³ளம் ந: || 45 ||

அந்வய: - யா குவலய-கலிதா மாலாலீ வா, காலிந்த³ ஹர-சிர:-ஸ்வர்து⁴நீ-ஸ்ப²ர்த⁴யா
மூர்த்⁴நி ஆருஹ்ய க³லதி நு, ஸகல-ஸஸி-கலா-ப்⁴ராந்தி-லோல-அந்தராத்மா ராஹூ:

வக்த்ரம் யாதி வா இதி லோகை: ஆலோக்யதே ஸா ஸ்ரீபதே: குந்தலாலீ ந: அகி²லம்
மங்க³ளம்

ப்ரதி³ஸது ।

May the curls of hair of Shripathi bestow us all the time alround prosperity. People look upon it as a garland made of black lotuses or perhaps that river Yamuna is trickling down Vishnu's face to compete with the Ganga over the head of Shiva, or Rahu is attacking the face under the delusion that it is the full moon.

Notes : River Yamuna is traditionally considered dark as perhaps its water is mildly turbid, which can be observed where Yamuna and Ganga meet.

Now he looks at the hair on Vishnu's head in its entirety:

ஸுப்தாகாரா: ப்ரஸுப்தே ப⁴க³வதி விபு³தை⁴ரப்யத்³ரு³ஷ்டஸ்வரூபா

வ்யாப்தவ்யோமாந்தராலாஸ்தரமணி³ருசா ரஞ்ஜிதா: ஸ்பஷ்டபா⁴ஸ: ।

தே³ஹ்ச்சா²யோத்³க³மாபா⁴ ரிபுவபுரக³ருப்³லோஷரோஷாக்³நிதூ⁴ம்யா:

கேஸா: கேஸித்³விஷோ நோ வித்³த⁴து விபுலக்³லேஸபாஸப்ரணூஸம் || 46 ||

அந்வய: - ப⁴க³வதி ஸுப்தே விபு³தை: அபி அத்³ரு³ஷ்டஸ்வரூபா: ஸுப்தாகாரா:

வ்யாப்த-வ்யோம-அந்தராலா: தரல-மணி-ருசா ஸ்பஷ்டபா⁴ஸ: ரஞ்ஜிதா:

தே³ஹ்ச்சா²யா-உத்³க³ம்-ஆபா:⁴ ரிபு-வபு:-அக³ரு-ப்³லோஷ-ரோஷ-அக்³நி-தூ⁴ம்யா:

கேஸித்³விஷ:

கேஸா: ந: விபுல-க்³லேஸ-பாஸ-ப்ரணூஸம் வித்³த⁴து ।

May the locks of hair, which are illumined and colored by the sparkling gem on the fore head of Vishnu, the foe of Kesi, destroy entirely our bundle of sufferings. When Vishnu sleeps, even the Deva's cannot fully perceive the form of the matted hair which occupies all the skies, They look as if they are the aura emanating from Vishnu's body. They look

as if they are clusters of smoke from the fire of anger arising out of burning the incense of bodies of foes.

Notes: The commentator explains that when Vishnu goes into Yoganidra, his matted hair occupies the whole of the skies. *suptA* is interpreted as ‘matted hair’ by the commentator quoting *Vaijayanti lexicon*, although standard dictionaries do not list it. There is a hint of matted locks of hair being compared to dark clouds too although it is not fully brought out. The sage prays for cutting asunder of all wordly bondages.

Shankara prostrates to the crown of Vishnu:

யத்ர ப்ரத்யுப்தரத்நப்ரவரபரிலஸத்³பூ⁴ரி⁴ரோசிஷ்ப்ரதாந-
ஸ்பூ²ர்த்யா மூர்திர்முராரேர்த்³யுமணிஸதசிதவ்யோமவத்³து³ர்நிரீக்ஷயா |
குர்வத் பாரேபயோதி⁴ ஜ்வலத்³க்ரு³ஸஸிகா²பா⁴ஸ்வதௌ³ர்வாக்³நிஸங்காம்
ஸஸ்வந்ந: ஸர்ம தி³ஸ்யாத்கலிகலுஷதம:பாடநம் தத்கிரீடம் || 47 ||

அந்வய: – யத்ர ப்ரத்யுப்த-ரத்ந-ப்ரவர-பரிலஸத்-பூ⁴ரி-ரோசி:-ப்ரதாந-ஸ்பூ²ர்த்யா
முராரே: மூர்தி: த்³யுமணி-ஸத-சித-வ்யோமவத் து³ர்நிரீக்ஷயா, பாரேபயோதி⁴
ஜ்வலத்-அக்ரு³ஸ-ஸிகா²-பா⁴ஸ்வத்-ஓளர்வாக்³நி-ஸங்காம் குர்வத் தத் கிரீடம் ந:
கலி-கலுஷ-தம:-பாடநம் ஸர்ம தி³ஸ்யாத் |

May the crown of Vishnu, which makes one fancy that they are the glowing flames of bright Vadava (Sub-oceanic fire) at the further bank of ocean(of milk) endow us with everlasting beatitude which destroys the darkness due to the wicked Kaliyuga. The piercing rays emanating from the priceless gems set in the crown render Vishnu’s form extremely difficult to perceive like the sky brightened by hundreds of suns.

Notes: As per the commentator Vishnu’s abode is on Northern bank of milk of ocean in Shaka island. One is reminded of Bhagavad Gita’s description of Viswarupa, ‘தி³வி ஸூர்யஸஹஸ்ரஸ்ய ப⁴வேத்³யுக³ப்து³த்தி²தா | யதி³ ப்⁴ஹா: ஸத்³ரு³ஸீ ஸா ஸ்யாத் பா⁴ஸஸ்தஸ்ய மஹாத்மந: ||’.

Shankara beholds the entire form of Vishnu, after having had the pleasure of looking at parts of the form individually:

ப்⁴ராந்த்வா ப்⁴ராந்த்வா யத்³ந்நஸ்த்ரிபு⁴வநகு³ருரப்யப்³த³கோடரநேகா:
க³ந்தும் நாந்தம் ஸமர்தோ² ப்⁴ரமர இவ புநர்நாபி⁴நாலேகநாலாத் |
உந்மஜ்ஜந்நார்ஜிதஸ்ரீஸ்த்ரிபு⁴வநமபரம் நிர்மமே தத்ஸத்³ரு³க்ஷம்

தே³ஹாம்போ³தி:⁴ ஸ தே³யாந்நிரவதி⁴ரம்ரு³தம் தை³த்யவித்³வேஷிணே ந: || 48 ||

அந்வய: – த்ரிபு⁴வநகு³ரு: அபி அநேகா: அப³த³-கோஃ யத³ந்த: ப்⁴ராந்த்வா ப்⁴ராந்த்வா அந்தம் க³ந்தும் ப்⁴ரமர இவ ந ஸமர்த:² (ஸந்), புந: நாபி⁴-நாலீக-நாலாத் உந்மஜ்ஜந் தத்-ஸத்³ரு³க்ஷம் அபரம் த்ரிபு⁴வநம் நிர்மமே ஸ: தை³த்ய-வித்³வேஷிண: ஊர்ஜிதஸ்ரீ: நிரவதி:⁴ தே³ஹாம்போ³தி:⁴ ந: அம்ரு³தம் தே³யாத் |

May the resplendent endless ocean-like form of Vishnu, the foe of Daitya's give us ambrosia (amrita). Brahma, the father of the three worlds, after not being able to reach the boundary in the abdomen of Vishnu even after roaming endlessly like a bumble-bee for millions of years, got out from the root of the lotus in Vishnu's navel and created a world outside similar to the one inside.

Notes: Evidently the ambrosia the sage seeks is that of MokSha.

Proceeding to conclude the hymn Shankara prays to the ten incarnations of Vishnu:

மத்ஸ்ய: கூர்மோ வராஹோ நரஹரிணபதிர்வாமநோ ஜாமத³க்³ந்ய:
காகுத்ஸ்த:² கம்ஸகா⁴தீ மநஸிஜவிஜயீ யஸ்ச கல்கிர்பு⁴விஷ்யந் |
விஷ்ணோர்மஸாவதாரா பு⁴வநஹிதகரா த⁴ர்மஸம்ஸ்தா²பநார்தா:²
பாயாஸுர்மாம் த ஏதே கு³ருதரகருணாபா⁴ரகி²ந்நாஸயா யே || 49 ||

அந்வய: – மத்ஸ்ய: கூர்ம: வராஹ: நரஹரிணபதி: வாமந: ஜாமத³க்³ந்ய: காகுத்ஸ்த:²
கம்ஸகா⁴தீ மநஸிஜ-விஜயீ ய: பு⁴விஷ்யந் கல்கி: ச ஏதே யே
கு³ருதர-கருணா-பா⁴ர-கி²ந்ந-ஆஸயா விஷ்ணோ: அம்ஸாவதாரா: பு⁴வந-ஹிதகரா:
த⁴ர்ம-ஸம்ஸ்தா²பந-அர்தா:² தே மாம் பாயாஸு: |

May the partial incarnations of Vishnu, namely Matsya, Kurma,Varaha, Narasimha, Vamana, Parashurama (son of Jamadagni), Rama (Scion of Kakutstha), Krishna(Slayer of Kamsa), Buddha(Conqueror of Manmatha) and Kalki(Of the future), who are the benefactors of the worlds and whose mission is to establish Dharma and who are weighed down by extreme compassion protect me.

Notes: It is significant that Shankara has recognized Buddha as one of the ten incarnations. The word hariNa in narahariNapati does not seem to denote a lion as per standard lexicons. The commentator quotes Harsha where he seems to have used hariNa to denote a lion.

Shankara reflects on the twin facets of One Reality: Brahman, beyond reach of words and mind and Vishnu, who is ever accessible and provides immeasurable joy:

யஸ்மாத்³வாசோ நிவ்ரு³த்தா: ஸமமபி மநஸா லக்ஷணமீக்ஷமாண:
ஸ்வார்தா²லாபா⁴த்பரார்த²வ்யபக³மகத²நஸ்லாகி⁴நோ வேத³வாதா:³ |
நித்யாநந்த³ம் ஸ்வஸம்விந்நிரவதி⁴விமலஸ்வாந்தஸங்க்ராந்தபி³ம்ப³-
ச்சா²யாபத்த்யாபி நித்யம் ஸுக²யதி யமிநோ யத்தத³வ்யாந்மஹோ ந: || 50 ||

அந்வய: – யஸ்மாத் வாச: மநஸா ஸமம் லக்ஷணம் ஈக்ஷமாண: ஸ்வார்தா²லாபா⁴த்பரார்த²-வ்யபக³ம-கத²ந-ஸ்லாகி⁴ந: வேத³வாதா:³ அபி நிவ்ரு³த்தா: யத் ஸ்வ-ஸம்வித்-நிரவதி⁴-விமல-ஸ்வாந்த-ஸங்க்ராந்த-பி³ம்ப³ச்சா²யா-ஆபத்த்யா யமிந: அபி

நித்யம் ஸுக²யதி தத் நித்யாநந்த³ம் மஹ: ந: அவது |

May that Lustre which provides joy even to those who practice self-control, in the guise of a reflection of its self luminous, unlimited, pure formlessness protect us. Words along with mind and even the Upanishads, which advocate its existence through indirect meaning having failed through direct meaning, return (having failed to reach it) from that lustre.

Notes: This is a verse endowed with subtle aspects of advaitic philosophy. The commentary is detailed and riddled with complex advaitic terminology. It is believed that the main import has been conveyed here. Brahman who is formless and is not accessible to words, mind or even the Upanishads in its infinite mercy shows itself in the form of Vishnu and his incarnations as if through a reflexion in an accessible form. Even sages who seek the formless Brahman rejoice at that Lustre with form. The reference to the Upanishadic statement, 'yato vAcho nivartante aprApya manasA saha' is very evident.

The verse refers to different modes through which a word is endowed with a meaning. If one says ga NgAyAM ghoShaH one refers to a village on the banks of Ganga although the words at first seem to convey that the village is inside the river. A word acquires a meaning different from what it normally conveys through a mode called lakShaNA, which becomes operative conveying a different meaning in place of the normal meaning. The verse refers to the fact that all modes through which a word acquires a meaning fail to reach Brahman.

As a mark of his own humility, Shankaracharya pays his obeisance to a Bhagavata- Vishnu's devotee:

ஆபாதா³தா³ ச சரீர்ஷாத்³வபுரித³மநக⁴ம் வைஷ்ணவம் ய: ஸ்வசித்தே
த⁴த்தே நித்யம் நிரஸ்தாகி²லகலிகலுஷே ஸந்ததாந்த:ப்ரமோத:³ ।
ஜுஹ்வஜ்ஜிஹ்வாக்ரு³ஸாநௌ ஹரிசரிதஹவி: ஸ்தோத்ரமந்த்ராநுபாடை:²
தத்பாதா³ம்போ⁴ருஹாப்⁴யாம் ஸததமபி நமஸ்குர்மஹே நிர்மலாப்⁴யாம் ॥ 51 ॥

அந்வய: - ய: நித்யம், ஜிஹ்வா-க்ரு³ஸாநௌ ஸ்தோத்ர-மந்த்ராநுபாடை:² ஹரி-சரித-
ஹவி:

ஜுஹ்வத், இத³ம் அநக⁴ம் ஆபாதா³த் ஆ ச சரீர்ஷாத் வைஷ்ணவம் வபு:
நிரஸ்த-அகி²ல-கலி-கலுஷே ஸ்வசித்தே ஸந்தத-அந்த:-ப்ரமோத:³ த⁴த்தே,
நிர்மலாப்⁴யாம் தத-பாதா³ம்போ⁴ருஹாப்⁴யாம் ஸததம் அபி நமஸ்குர்மஹே ।

Our obeisances are forever to the pure lotus-like feet of one, who holds in his mind, bereft of all the wickedness (characteristic) of Kaliyuga and having uninterrupted internal happiness, the faultless form of Vishnu from head to foot, while offering oblations of Vishnu's deeds with the chantings of Mantra and Stotra in the fire of the tongue.

Notes: Quite characteristically Shankara stresses on the purity of mind while contemplating the divine form of Vishnu, as one chants the Mantras and the Stotras. Salutation is complete only when it has all the three anga's, namely vAchika(by word), kAyika(by body) and mAnasika(by mind). He uses a metaphor of oblations to the fire for the chantings of stotras and Mantras. The verse echoes sentiments expressed in several passages in the Gita. 'brahmArpaNaM brahmahaviH brahmAgnau brahmaNA hutam' etc.

As phalashruti, Shankaracharya bestows his benediction to one who recites this hymn with devotion:

மோதா³த்பாதா³தி³கேஸஸ்துதிமிதிரசிதாம் கீர்தயித்வா த்ரிதா⁴ம்ந:
பாதா³ப்³ஜத்³வந்த³வஸேவாஸமயநதமதிர்மஸ்தகேநாநமேத்³ய: ।
உந்முச்யவாத்மநைநோநிசயகவசகம் பஞ்சதாமேத்ய பா⁴நோ:
பி³ம்பா³ந்தர்கோ³சரம் ஸ ப்ரவிஸதி பரமாநந்த³மாத்தமஸ்வரூபம் ॥ 52 ॥

அந்வய: - ய: இதி ரசிதாம் த்ரிதா⁴ம்ந: பாதா³தி³கேஸஸ்துதிம் மோதா³த் கீர்தயித்வா
பாத³-அப்³ஜ-த்³வந்த³வ-ஸேவா-ஸமய-நத-மதி: மஸ்தகேந ஆநமேத், ஸ: ஆத்மநா
ஏந:-நிசய-கவசகம் உந்முச்ய பஞ்சதாம் ஏத்ய பா⁴நோ: பி³ம்ப³-அந்த:-கோ³சரம்
பரமாநந்த³ம் ஆத்மஸ்வரூபம் ப்ரவிஸதி ।

One who, after reciting with joy Vishnu's Padadikesantastotra thus composed bows his head to (Vishnu) intent on serving his lotus feet, enters ultimate bliss of Brahman, who becomes visible through the solar orb, when he casts off his mortal coil.

Notes: To point out that in this hymn he has all along prayed only for the ultimate realization of Brahman, the only wish worthwhile striving for, Shankarabhagavatpada emphasises that aspect at the end.

இதி ஸ்ரீமத்பரமஹம்ஸபரிவ்ராஜகாசார்யஸ்ய ஸ்ரீகோ³விந்த³ப⁴க³வத்பூஜ்யபாத³ஸிஷ்யஸ்ய ஸ்ரீமச்ச²ங்கரப⁴க³வத: க்ரு'தௌ விஷ்ணுபாதா³தி³கேசாந்தஸ்தோத்ரம் ஸம்பூர்ணம்
॥

Thus comes to completion Vishnupadadikesantastotra among the works of Pramahamsaparivrajak Acharya Shri Shankarabhagavan, who is a disciple of the revered Govindabhagavatpujyapada.

ஸங்கராசார்யரசிதா விஷ்ணுஸ்துதிரியம் ஹரே: ।

க்ரு'பயா தஸ்ய ஸம்பீர்த்தய ஆங்க்³லவாண்யாம் க்ரு'தார்பிதா ॥

Encoded, proofread, and translated with commentary by GSS. Murthy murthygss at gmail.com

shrIVishnupAdAdikesAntastotram
pdf was typeset on September 4, 2024

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

